

2 Ontwikkeling van leden- en donateurs aantallen

Hanneke Posthumus, Josje den Ridder, Joep de Hart

2.1 Inleiding

Hoofdstuk 1 liet zien dat de aantrekkingskracht van grote organisaties op het maatschappelijk middenveld van groot belang wordt geacht: zij zouden bijdragen aan de sociale en politieke integratie van de samenleving. In Nederland weten ideële organisaties relatief veel mensen aan zich te verbinden, terwijl het aandeel kerkelijken, vakbondsleden en partijleden juist aanzienlijk lager is dan elders (Dekker 2013). Dit kan echter veranderen. De aantrekkingskracht van maatschappelijke organisaties is constant in beweging als gevolg van veranderingen op hun speelveld. Het gaat daarbij zowel om veranderingen die ze zelf bewerkstelligen (bv. een grootschalige wervingscampagne), als om externe invloeden (zoals de economische crisis). Dit hoofdstuk beschrijft hoe de bindingskracht van grote organisaties op het maatschappelijk middenveld in Nederland zich heeft ontwikkeld, door een overzicht te geven van door grote organisaties zelf gerapporteerde leden- en donateurs aantallen tussen 1980 en 2012.

We bouwen we voort op de tellingen die zijn gerapporteerd in de SCP-publicatie *Maatschappelijke organisaties in beeld* (Van den Berg en De Hart 2008).

Net als toen¹ nemen we 1980 als startjaar en beperken we ons tot de ontwikkeling van leden- en donateurs aantallen van grote maatschappelijke organisaties: organisaties die op ten minste een van de peilmomenten² meer dan 50.000 leden en/of donateurs telden. De ontwikkelingen in leden- en donateurs aantallen presenteren we per organisatietype. Mensen kunnen lid of donateur zijn van meerdere organisaties binnen één organisatietype. De totale leden- en donateurs aantallen geven dus niet het aantal unieke leden en donateurs weer, maar het totaal aantal lidmaat- en donateurschappen. De indeling naar organisatietypen is net als in de studie van 2008 gebaseerd op de hoofddoelstelling van organisaties. Onderscheiden organisatietypen zijn: sport- en recreatieve organisaties, kerken, consumentenorganisatie, internationale hulporganisaties, gezondheids- en welzijnsorganisaties, natuur- en milieuorganisaties, vakbonden, vrouwenorganisaties, ouderenorganisaties, omroepen en politieke partijen. Dit hoofdstuk schetst de ontwikkelingen van een grote diversiteit aan organisatietypen. De ontwikkelingen van het aantal lidmaat- en donateurschappen van deze organisatietypen worden in dit hoofdstuk aan de hand van de cijfers uit een beperkt aantal jaren geschetst. Een uitgebreid overzicht, waarin de cijfers uit meer jaren zijn opgenomen, is te vinden in bijlage A. Voor elk van de organisatietypen beantwoorden we de volgende vragen:

- Hoeveel grote organisaties zijn er?
- Hoe groot zijn ze?
- Hoe divers zijn ze in grootte?
- Hoe ontwikkelen ze zich sinds 1980?

Recente trends krijgen daarbij de meeste aandacht. Verandert de ontwikkeling van leden- en donateursaantallen na het intreden van de economische crisis? Ook zetten we de ontwikkeling van de leden- en donateursaantallen steeds af tegen de bevolkingsgroei. Daarbij houden we rekening met de doelgroepen waarop verschillende organisatietypen zich richten. Zo zijn er bijvoorbeeld organisatietypen die zich alleen maar of voornamelijk op volwassenen richten, terwijl er ook organisatietypen zijn waarbij veel kinderen en jongeren zijn aangesloten.

Om een inschatting te kunnen maken van de betrouwbaarheid en mogelijke gevolgen van de gemeten ontwikkelingen kijken we naar de herkomst en vergelijkbaarheid van de cijfers. Eveneens besteden we aandacht aan de motieven voor lidmaat- of donateurschap van verschillende typen organisaties, het belang van leden en donateurs, en we bekijken of er sprake is van secundaire organisaties (d.w.z. waar leden en donateurs onderling contact hebben) of tertiaire organisaties (d.w.z. waar leden zijn verbonden met de organisatie, maar niet met elkaar) (Putnam 2000). Dit laatste onderscheid is relevant omdat er wel wordt verondersteld dat organisaties voornamelijk bijdragen aan sociale en politieke integratie wanneer de leden en/of donateurs onderling contact hebben. Doordat dit hoofdstuk de ontwikkelingen in het aantal lidmaat- en donateurschappen voor veel verschillende organisatietypen beschrijft, is het vrij omvangrijk. We hebben het daarom zodanig opgezet dat het mogelijk is om de paragrafen los van elkaar te lezen. Van ieder organisatietype geven we een beknopt maar afgerond overzicht. Aan het einde van het hoofdstuk vatten we de belangrijkste ontwikkelingen voor de verschillende organisatietypen samen. De samenvatting is goed te begrijpen zonder alle afzonderlijke paragrafen over de organisatietypen te lezen.

2.2 Inventarisatie van leden- en donateursaantallen

Voordat we de ontwikkelingen per organisatietype beschrijven, geven we weer hoe de leden- en donateursaantallen zijn geïnventariseerd. Allereerst hebben we een overzicht gemaakt van de maatschappelijke organisaties die op een van onze meetmomenten tussen 1980 en 2012 meer dan 50.000 leden en/of donateurs telden. Hoewel aan dit overzicht veel zorg is besteed, is het mogelijk dat er organisaties ontbreken. Om de ontwikkeling van de leden- en/of donateursaantallen van grote organisaties tussen 1980 en 2012 vervolgens zo vergelijkbaar mogelijk in kaart te brengen, hebben we ervoor gekozen zo veel mogelijk de leden- en donateursaantallen zoals weergegeven in jaarverslagen van de betreffende organisaties als uitgangspunt te nemen. In sommige sectoren publiceren instanties jaarlijks een overzicht van het aantal leden en donateurs van organisaties. Ook deze publicaties zijn grotendeels gebaseerd op de in jaarverslagen genoemde aantallen. Ze hebben vaak als voordeel dat het overzicht van leden- en donateursaantallen completer en de vergelijkbaarheid van de cijfers groter is: men ziet erop toe dat cijfers ieder jaar worden geïnventariseerd en soms ook dat een en dezelfde definitie van leden/donateurs wordt gehanteerd. Deze sectorbrede overzichten zijn zo veel mogelijk gebruikt. Wanneer zulke overzichten ontbraken, zijn de jaarverslagen van individuele organisaties erop nageslagen. Indien informatie over leden- en/of donateursaantallen hierin ontbrak, is

er contact gelegd met de organisaties om de leden- en/of donateursaantallen alsnog te achterhalen.

Of cijfers uit de jaarverslagen bruikbaar zijn voor vergelijkingen over de tijd heen hangt af van de gehanteerde definities. We kunnen alleen vergelijkingen maken wanneer op de verschillende meetmomenten telkens dezelfde definitie van lid of donateur is gehanteerd. In sommige jaarverslagen blijkt dat de definitie van de term 'lid' of 'donateur' is gewijzigd. Voor andere organisaties is dit uit de jaarverslagen niet op te maken, maar is er wel sprake van een opvallend scherpe stijging of daling van het leden- en donateurs-aantal. Voor deze organisaties is op verschillende manieren nagegaan of de plotselinge stijging of daling daadwerkelijk heeft plaatsgevonden of dat er sprake is van een schijnontwikkeling die het gevolg is van een definitieverandering. Allereerst zijn internet en krantenarchieven geraadpleegd om erachter te komen of er incidenten zijn geweest die de onverwachte ontwikkeling van het leden- en donateursaantal verklaren. Een schandaal kan bijvoorbeeld reden zijn voor een scherpe daling. Leverde dit niets op, dan zijn organisaties benaderd voor een toelichting op de onverwachte ontwikkeling. Regelmatig bracht dit duidelijkheid over de oorzaak van de plotselinge ontwikkeling van het leden- en donateursaantal. Soms was de oorzaak niet te achterhalen of bleef een reactie uit. Zowel in het geval dat definities waren aangepast als in het geval dat er geen verklaring werd gevonden voor de plotselinge ontwikkeling van het leden- en donateursaantal worden de cijfers van de betreffende organisatie als onvergelijkbaar beschouwd en niet meegenomen bij de beschrijving van de ontwikkeling van organisatietypen over de tijd heen.

Behalve dat organisaties hun definitie van leden- en donateursaantallen wel eens aanpassen, verschillen de definities ook tussen organisaties (die tot eenzelfde organisatie-type behoren). Hierdoor is het niet altijd mogelijk om organisaties met elkaar te vergelijken. Wanneer ons bekend is dat organisaties andere definities gebruiken, zullen we dat in het rapport aangeven, zodat daar rekening mee kan worden gehouden bij de interpretatie van de cijfers.

2.3 Sportieve en recreatieve organisaties

Het eerste type organisaties waarvan we het aantal lidmaatschappen in kaart brengen, zijn sportieve en recreatieve organisaties. Een derde van de Nederlanders beoefent sport in verenigingsverband (Tiessen-Raaphorst en Van den Dool 2012). De reden voor lidmaatschap bij een sportvereniging ligt vaak voor de hand: het biedt een mogelijkheid een sport uit te oefenen. Leden krijgen trainingen, kunnen deelnemen aan wedstrijden en krijgen toegang tot voorzieningen die nodig zijn om hun sport uit te oefenen (een speelveld, sporthal, toestellen, enz.). Lidmaatschap bij een sportvereniging dient daarmee een persoonlijk belang. Dit betekent niet dat lidmaatschap van een sportvereniging een vereiste is voor sportbeoefening. Zo vindt fitness meestal plaats in commerciële organisaties en zijn er sporten waarvoor verenigingslidmaatschap geen vereiste is omdat er geen voorzieningen voor nodig zijn (zoals fietsen en hardlopen).

Sportverenigingen bestaan bij de gratie van leden: zonder hen is er geen reden voor hun bestaan. Leden vormen meestal de belangrijkste bron van inkomsten. Alleen bij

het veldvoetbal vormen de kantineopbrengsten een grotere inkomstenbron (Goossens 2008). Daarnaast worden de inkomsten van sportverenigingen soms aangevuld door subsidies. De hoogte hiervan hangt in sommige gemeenten af van het ledenaantal (Hoekman et al. 2011).

Sportverenigingen zijn vaak georganiseerd in nationale sportbonden. Verenigingen worden lid van bonden omdat deze de competitie tussen verenigingen organiseren, de opleiding van trainers en scheidsrechters verzorgen, de spelregels opstellen en handhaven en zich bezighouden met talentontwikkeling en de selectie van afvaardigingen voor internationale competities. Bij sommige bonden zijn de sporters zelf direct aangesloten, in plaats van de verenigingen. Zij zijn dan meestal eveneens lid van een lokale vereniging. De Nederlandse Ski Vereniging (NSKIV) en de Koninklijke Nederlandse Klim- en Bergsport Vereniging (NKBV) zijn echter twee voorbeelden van nationale sportbonden waar sporters vaak lid van zijn zonder dat ze lid zijn van een lokale vereniging. Sporters kiezen voor lidmaatschap bij deze bonden vanwege de verzekeringen die ze aanbieden.

Terwijl sporters meestal regelmatig contact hebben met leden van de lokale vereniging, geldt dit in veel mindere mate voor leden van andere verenigingen en het bestuur van de landelijke bond. Het contact speelt zich af binnen lokale clusters, die onderdeel zijn van een groter geheel. Terwijl de meeste sportverenigingen ontegenzeggelijk secundaire organisaties zijn, geldt dat niet voor sportbonden.

Dit onderzoek spitst zich toe op de ontwikkeling van grote organisaties op het maatschappelijk middenveld (d.w.z. organisaties met meer dan 50.000 leden). Hoewel individuele sportverenigingen sterk in grootte verschillen, tellen ze naar ons weten nooit meer dan 50.000 leden. Dit ligt anders voor sportbonden. Hoe hebben hun ledenaantallen (d.w.z. het aantal natuurlijke personen, niet het aantal verenigingen) zich ontwikkeld?

Deze vraag beantwoorden we aan de hand van cijfers van NOC^*NSF^3 (zie tabel 2.1).

Zij brengen de ledenaantallen van sportbonden al sinds 1963 in kaart. Sinds 1980 zijn er in Nederland 22 sportbonden geweest met ten minste 50.000 leden. Samen telden deze bonden in 2012 ruim 4 miljoen lidmaatschappen. Het totaal aantal lidmaatschappen van de bonden is toegenomen: tussen 1980 en 2012 met gemiddeld 0,9% per jaar. Deze toename is iets sterker dan de groei van de bevolking die potentieel zou kunnen sporten (6-79-jarigen). De jaarlijkse groei van dit potentieel bedroeg in deze periode gemiddeld namelijk 0,5%. Ook in de perioden 2000-2009 en 2009-2012 zette de groei van het lidmaatschapsaantal van sportbonden zich voort met respectievelijk 0,9 en 0,6% per jaar. De economische crisis lijkt de positieve ontwikkeling van het aantal lidmaatschappen van sportbonden dus vooralsnog geen halt toe te roepen. Het lidmaatschapsaantal groeit ook nog altijd net iets harder dan het aandeel 6-79-jarigen. Dit beeld is iets anders wanneer behalve de lidmaatschappen bij grote sportbonden ook de lidmaatschappen bij kleinere bonden worden meegeteld. Dan is de groei van het aantal leden namelijk even groot als de groei van het potentieel (Tiessen-Raaphorst en Van den Dool 2012).

De grootte van sportbonden verschilt sterk. De Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB) is verreweg de grootste bond, met als enige meer dan 1 miljoen leden in 2012. De ontwikkeling van sportbonden loopt eveneens sterk uiteen. De sterkste toename is te

zien bij de Nederlandse Golf Federatie (NGF). Daar steeg het ledenaantal tussen 1980 en 2012 met gemiddeld 11,8% per jaar. Wel neemt de snelheid van de groei af. Terwijl de NGF tussen 2000 en 2009 nog met gemiddeld 9,3% per jaar groeide, kwam de groei tussen 2009 en 2012 op gemiddeld 5% per jaar uit. De grootste dalers zijn de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU) en het Nederlands Handbal Verbond (NHV): gemiddeld daalde het ledenaantal van deze bonden tussen 1980 en 2012 jaarlijks met 2%.

Is er verschil met de ontwikkeling van grote sportbonden die zich op individuele en teamsporten richten? Diverse auteurs verwachten dat individuele sporten sterker zullen toenemen door individualiseringsprocessen (o.a. Bottenburg 2004; Van 't Verlaat 2010). Uit figuur 2.1 blijkt dat het aantal lidmaatschappen van bonden die zich op individuele sporten richten tussen 1980 en 2012 sterker groeit dan dat van bonden die zich op semi-individuele en teamsporten richten. De sterkere groei van deze bonden vlakkt echter af. De laatste jaren is er geen duidelijk verschil te zien in de groei van sportbonden die zich op individuele en teamsporten richten. Dit betekent overigens niet dat er de laatste jaren geen toename is van het aandeel mensen dat een individuele sport beoefent. Buiten het verenigingsverband om blijkt er wel degelijk sprake te zijn van een toename. (Voor meer informatie over sporten in informeel verband: zie Van den Berg en Tiessen-Raaphorst 2010.) De beoefening van fitness en hardlopen is tussen 2001 en 2011 flink gestegen (Van den Dool 2014).

De sportbonden die we tot nu toe hebben besproken, verbinden verenigingen die één specifieke (tak van) sport aanbieden.⁴ Daarnaast zijn er bijzondere koepels die sportdisciplines overschrijden. De grootste twee van deze koepels hebben een confessioneel karakter: de Nederlandse Christelijke Sport Unie (NCSU) en de Nederlandse Katholieke Sportfederatie (NKS). Zij verenigen sportclubs met dezelfde religieuze 'kleur' die binnen uiteenlopende disciplines actief zijn. Ook van deze koepels houdt NOC*NSF de ledenaantallen bij. Tabel 2.2 toont een overzicht van de ontwikkeling van het ledenaantal van bijzondere sportkoepels. Hieruit blijkt dat, in tegenstelling tot wat voor reguliere sportbonden geldt, het aantal lidmaatschappen bij bijzondere koepels aanzienlijk is gedaald. De daling was vooral opvallend tussen 2009 en 2012: jaarlijks gemiddeld maar liefst 7,2%. Deze daling is vooral op het conto van de twee confessionele koepelorganisaties te schrijven. De ledenaantallen van de NCSU en de NKS daalden tussen 2009 en 2012 jaarlijks gemiddeld 17,2% en 9,6%. Toch zijn het nog altijd grote organisaties. In 2012 telde de NCSU 71.000 leden en de NKS 320.000 leden.

Tabel 2.1

Ontwikkelingen in het aantal leden van sportbonden, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)^a

	sinds	ledenaantal in 2012
Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB)	1889	1.209
Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (KNLTB)	1899	675
Nederlandse Golf Federatie (NGF)	1914	388
Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU)	1868	242
Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB)	1898	233
Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS)	2002	213
Koninklijke Nederlandse Zwem Bond (KNZB)	1888	145
Atletiekunie	1901	137
Nederlandse Volleybal Bond (Nevobo)	1947	117
Koninklijke Nederlandse Schaatsenrijders Bond (KNSB)	1882	92
Nederlandse Bridge Bond (NBB)	1930	116
Koninklijk Nederlands Korfbalverbond (KNKV)	1973	96
Nederlandse Ski Vereniging (NSKiV)	1927	91
Koninklijk Nederlands Watersportverbond (KNWV)	1890	87
Nederlandse Wandelsport Bond (NWB)	1934	66
Badminton Nederland	1931	52
Koninklijke Nederlandse Klim- en Bergsport Vereniging (KNKBV)	1902	56
Nederlands Handbal Verbond (NHV)	1936	53
Judo Bond Nederland (JBN)	1939	58
Koninklijke Nederlandse Motorrijders Vereniging (KNMV)	1904	56
Nederlandse Toer Fiets Unie (NTFU)	1956	54
Squash Bond Nederland (SBN)	1938	16
totaal		4.251
gemiddelde groei of krimp per organisatie		193
Nederlandse bevolking 6 t/m 79 jaar		14.940

- a NOC*NSF maakt sinds 2011 gebruik van een nieuw systeem om ledenaantallen met een grotere betrouwbaarheid te registreren, KISS. Voor 2012 is gebruikt gemaakt van de KISS-cijfers, tot 2009 is gebruik gemaakt van de oude registratie van ledenaantallen. In bijlagetabel A.2 is te zien in hoeverre deze oude en nieuwe cijfers van elkaar afwijken.
- b In de voorliggende publicatie hanteren we de volgende peilmomenten: 1980, 1994, 1997, 2000, 2003, 2006, 2009, 2012.
- c De ledenaantallen van de KNSB dalen tussen 2006 en 2009 sterk. Dit komt doordat de definitie van lidmaatschap in die periode is veranderd. Vanaf 2009 worden alleen leden meegeteld die 18 jaar of ouder zijn (voorheen ging het om leden van 16 jaar en ouder). In 2010 heeft NOC*NSF de regeling afgeschaft dat iedere drie natuurijsleden als één lid van de KNSB mochten worden beschouwd. Daarnaast werd de eis gesteld dat alle leden ten minste 5 euro aan de KNSB afdragen. Veel natuurijsverenigingen vonden dit bedrag te hoog (voorheen betaalden ze ongeveer 25 cent per lid). Daarom zijn ze uit de koepel gestapt, met een ledendaling als gevolg. Vanaf 2010 zijn ook skaters in de cijfers opgenomen. De grote jaarlijkse stijging tussen 2009 en 2012 komt vermoedelijk door deze wijzigingen in ledendefinities. Over langere termijn (2000-2012) is er sprake van een daling van het aantal leden (zie tabel A.1 in de bijlage).

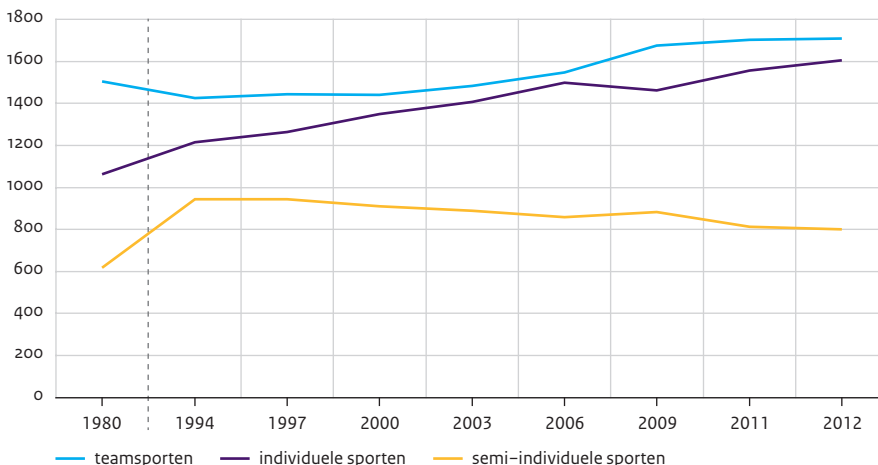
Bron: Ledenrapportages NOC*NSF

ONTWIKKELING VAN LEDEN - EN DONATEURSAANTALLEN

gemiddelde jaarlijkse groei ^b of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
+0,4	+1,6	+0,8
+1,1	+0,2	-2,4
+11,8	+9,3	+5,0
-2,0	-1,1	-3,5
+2,6	+5,6	+1,5
+4,8	+3,8	+0,6
-0,4	-0,5	+0,2
+4,1	+4,6	+1,1
-0,5	-0,9	-2,4
-1,3	-13,6	+28,2 ^c
+3,5	+0,3	+0,2
-0,3	+0,5	-1,8
+1,2	-3,6	-3,9
+0,9	-0,2	-4,6
+4,9	+1,7	+25,3
-0,9	-2,3	-4,9
+3,1	-0,7	+1,1
-2,0	+0,3	-1,8
+0,2	+1,1	-1,6
+2,3	+7,6	+5,8
+0,2	+3,7	+5,5
+1,9	-12,2	+1,0
+0,9	+0,9	+0,6
+0,9	+0,9	+0,6
+0,5	+0,4	+0,5

Figuur 2.1

Ontwikkeling in het lidmaatschapsaantal van sportbonden gericht op team-^a, semi-individuele^b en individuele^c sporten, 1980-2012 (× 1000)

a Teamsportbonden: KNVB, KNHB, Nevobo, KNKV, NHV, NBB.

b Semi-individuele sportbonden: KNLTB, Badminton Nederlands, JBN, SBN.

c Individuele sportbonden: NGF, KNGU, KNHS, KNZB, Atletiekunie, KNSB, NSV, KNWV, NWB, NKBV, KNMV, NTFU.

Bron: Ledenrapportages NOC*NSF

Naast sportbonden kent Nederland ook een flink aantal recreatieve organisaties. De ledenaantallen daarvan worden niet centraal geregistreerd. Ons zijn vijf recreatieve organisaties bekend met meer dan 50.000 leden. Scouting Nederland krimpt de laatste jaren licht, terwijl de ledenaantallen van Sportvisserij Nederland, Supportersvereniging Ajax (SVA) en vooral SeniorWeb toenemen (zie tabel 2.3).⁵ Van de Hobby Computer Club (HCC) waren de meest recente jaarverslagen niet beschikbaar en is het niet gelukt informatie over de ledenaantallen te achterhalen. De ontwikkeling van het lidmaatschapsaantal van recreatieve organisaties hebben we niet afgezet tegen de ontwikkeling van de bevolking, omdat de doelgroepen van recreatieve organisaties te divers zijn: soms gaat het enkel om ouderen, soms om jongeren en volwassenen, en soms alleen om volwassenen.

Tabel 2.2

Ontwikkelingen in het aantal leden van buitengewone sportkoepels, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)^a

	sinds	ledenaantal in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Nederlandse Katholieke Sportfederatie (NKS)	1946	320	-0,7	+1,4	-9,6
Nederlandse Culturele Sportbond (NCS)	1926	197	+5,1	-1,3	-1,0
Stichting Studentensport Nederland	1957	100	+1,2	+4,6	+0,0
Nederlandse Christelijke Sport Unie (NCSU)	1955	71	-1,6	-5,6	-17,2
totaal		688	+0,3	-0,3	-7,2
gemiddelde groei of krimp per organisatie		172	+0,3	-0,3	-7,2
Nederlandse bevolking 6 t/m 79 jaar		14.940	+0,5	+0,4	+0,5

a Anders dan voor reguliere bonden heeft NOC*NSF de registratiewijze van ledenaantallen van bijzondere sportkoepels niet gewijzigd.

Bron: Ledenrapportages NOC*NSF

Tabel 2.3

Ontwikkelingen in het aantal leden van recreatieve organisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)^a

	sinds	ledenaantal in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Sportvisserij Nederland ^b	2006	489	+0,2	+2,5	+2,5
SeniorWeb	2002	140	-	-	+11,9
Scouting Nederland	1973	109	+0,2	-0,7	-0,4
Supportersvereniging Ajax (sva)	1992	92	-	+1,4	+2,1
totaal		830	+1,2	+3,4	+3,4
gemiddelde groei of krimp per organisatie		207	-1,0	+0,1	+3,4

a Doordat de leden- en donateursantallen van de HCC voor de hier gepresenteerde jaren onbekend zijn, wordt deze organisatie niet in deze tabel gepresenteerd.

b Deze organisatie komt voort uit een fusie tussen de NVVS (Nederlandse Vereniging Van Sportvisserij) en OVb (Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij); daarvoor behartigde de NVVS 25 jaar de belangen van de Nederlandse sportvisserij en was de OVb ruim 54 jaar kennis- en adviescentrum op het gebied van zoetwatervisserij en visstandbeheer.

Bron: Jaarverslagen van de betreffende organisaties

2.4 Kerken

In het tweede deel van deze publicatie bespreken we de ontwikkelingen van (grote en kleine) kerken in meer detail (zie hoofdstuk 6). Omdat dit hoofdstuk een compleet overzicht van de ontwikkeling van leden- en donateursantallen van grote maatschappelijke organisaties beoogt te geven, is het wenselijk om hier toch kort in te gaan op de ontwikkeling van de ledenaantallen van grote kerken in Nederland.

Op het maatschappelijk middenveld worden kerken vooral van belang geacht omdat ze sociale samenhang zouden genereren en maatschappelijke inzet bevorderen. Onderzoek leert dat vooral kerkbezoek hieraan bijdraagt (o.a. Dekker en De Hart 2002; 2006a; 2006b; 2008; 2009; De Hart en Dekker 2005; De Hart 2013; Bekkers 2013; Bekkers en Boezeman 2011). In studies naar de relatie tussen religie en vrijwilligerswerk vormt kerkgang (of moskeegang) dan ook een sleutelvariabele. Lang niet alle kerkleden bezoeken de kerk. Naast de keuze van kerkleden speelt hier ook onder meer de manier waarop kerkleden worden gedefinieerd een rol: veel kerken tellen ieder gedoopt kind (bv. de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland (RKK)) of ieder kind dat binnen hun kerk wordt geboren (bv. de Protestantse Kerk in Nederland (PKN)) mee als lid. Voor lang niet al deze kinderen zal de kerk een grote rol in hun leven (blijven) spelen, laat staan dat ze allemaal regelmatige kerkgangers worden. De lidmaatschapsaantallen van kerken zijn met andere woorden niet allesbepalend voor de potentie van kerken als generatoren van sociale samenhang. Net als voor sportverenigingen geldt dat de leden die de kerk wel met enige regelmaat bezoeken voornamelijk contact hebben met anderen in hun lokale gemeente of parochie. Deze gemeenten en parochies zijn vervolgens doorgaans aangesloten bij nationale kerken (waarvan de cijfers hier worden gepresenteerd). De contacten die men als kerklid heeft, zijn overwegend lokaal van aard en spelen zich meestal niet af op het nationale niveau. De lokale gerichtheid is overigens bij kerken met een protestantse signatuur traditioneel sterker ontwikkeld dan bij rooms-katholieken. Anders dan lokale protestantse kerken worden lokale katholieke kerken beïnvloed door de (inter)nationale koers van de kerk: de ideeën en besluiten van de bisschoppen en de paus weerklinken op lokaal niveau.

Het Kaski (het expertisecentrum religie en samenleving dat deel uitmaakt van de Radboud Universiteit Nijmegen) publiceert ieder jaar de ledenaantallen van de grootste twee kerken van Nederland: de RKK en de PKN. Het baseert zich op de cijfers die kerken zelf openbaar maken. De ledenaantallen van de overige kerken met meer dan 50.000 leden worden niet centraal geregistreerd. Wel maken de afzonderlijke kerken hun ledenaantallen ieder jaar openbaar, waardoor het mogelijk is inzicht te geven in hun ontwikkeling. Voor zover wij weten, gebruiken deze kerken ieder jaar dezelfde definities, waardoor trends in hun lidmaatschapsaantallen over de tijd heen vergelijkbaar zijn. Tabel 2.4 laat ontegenzeggelijk zien dat de ledenaantallen van de grootste twee kerken in Nederland (de PKN en de RKK) sinds de jaren tachtig continu en aanzienlijk afnemen. Voor beide kerken geldt dat alleen al tussen 2000 en 2009 hun ledenaantal jaarlijks gemiddeld met meer dan 2% kromp. Deze cijfers illustreren de vergrijzing van de kerken en voortgaande ontzuiling in Nederland. Toch vormt de RKK met in 2012 ruim 4 miljoen leden nog altijd de grootste ledenorganisatie van Nederland.

De overige grote kerken zijn vele malen kleiner dan de PKN en de RKK. Ter illustratie: terwijl de PKN (op een na de grootste kerk) in 2012 meer dan 1,7 miljoen leden telde, had de derde grootste kerk van Nederland (Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKV)) ruim 122.000 leden. Voor deze kleinere kerken wijkt de ontwikkeling van het ledenaantal af. De ledenaantallen van de Gereformeerde Gemeenten en GKV namen tussen 1980 en 2012 namelijk juist toe. Terwijl deze trend zich voor de Gereformeerde Gemeenten ook na 2000 nog voorzichtig voortzette, lijkt er een einde te zijn gekomen aan de groei van de GKV: sinds 2006 dalen de ledenaantallen licht. De groei die (tot voor kort) bij de kleinere kerken plaats had, kan grotendeels aan natuurlijke aanwas worden toegeschreven. Tot slot blijkt dat het ledenaantal van het Nederlands Bijbelgenootschap (geen kerk, maar een organisatie die als doel heeft de Bijbel zo veel mogelijk te verspreiden) een sterk dalende trend vertoont. Tussen 1980 en 2012 is het aantal aangeslotenen van 454.000 teruggelopen naar 138.000.

Tabel 2.4

Ontwikkelingen in het aantal leden van kerken en van het Nederlands Bijbelgenootschap, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)^a

	sinds	ledenaantal in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Rooms-Katholieke Kerk in Nederland (RKK)	1853 ^b	4044	-0,9	-2,1	-1,3
Protestantse Kerk in Nederland (PKN; tot aan 2004: NKK, GKN + ELK)	2004	1721	-2,5	-2,6	-1,3
Gereformeerde Kerken vrijgemaakt	1944	122	+0,7	-0,1	-0,5
Gereformeerde Gemeenten	1907	106	+0,7	+0,7	+0,4
Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland	1892	74	+0,0	-0,1	+0,0
Hersteld Hervormde Kerk	2004	59	-	-	+0,6
totaal		6126	-1,4	-2,1	-1,3
gemiddelde groei of krimp per organisatie		1021	-1,9	-4,0	-1,3
Nederlands Bijbelgenootschap	1814	138	-3,7	-6,4	-8,8
totaal kerken en Nederlands Bijbelgenootschap		6264	-1,5	-2,2	-1,4

a Omdat kerken kinderen soms wel en soms niet meetellen als lid, zetten we de ontwikkeling van het aantal kerkleden niet af tegen de bevolkingsontwikkeling.

b Herstel van de bisschoppelijke hiërarchie.

Bron: Kerkledentellingen Kaski, tellingen van afzonderlijke kerken en van het Nederlands Bijbelgenootschap

2.5 Consumenten

Nederland kent vijf grote organisaties die voor de belangen van consumenten opkomen. Hoewel zij ook de belangen van consumenten zonder lidmaatschap behartigen, biedt lidmaatschap meestal wel grote voordelen aan individuele leden. Het lidmaatschap van de Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB vormt hier een goed voorbeeld van. De organisatie komt op voor de belangen van consumenten op het gebied van mobiliteit, vakantie en vrije tijd, maar verreweg de meeste mensen zijn lid zodat ze gebruik kunnen maken van de diensten van de wegwacht. Het zijn vooral dit soort individuele diensten waardoor mensen zich bij consumentenorganisaties aansluiten.

Anders dan bij sportieve en recreatieve organisaties en kerken hebben de leden van consumentenorganisaties onderling meestal geen contact: het zijn zogenoemde tertiaire organisaties. Hierom, en omdat lidmaatschap een duidelijk voordeel oplevert, worden consumentenorganisaties gezien als organisaties die bij uitstek aansluiten bij de behoeften van geïndividualiseerde mensen (Putnam 2000).

De ledenaantallen van consumentenorganisaties worden niet centraal geregistreerd. Wel rapporteren de meeste organisaties hun ledenaantallen consequent in hun jaarverslagen. Voor die jaren waarvoor de jaarverslagen de ledenaantallen niet vermelden of waarvoor jaarverslagen onvindbaar bleken, is bij de organisaties geïnformeerd naar de ledenaantallen. Deze aanpak heeft in een compleet overzicht van ledenaantallen geresulteerd, waardoor het mogelijk is ontwikkelingen over de tijd te schetsen.

Uit tabel 2.5 blijkt allereerst dat consumentenorganisaties groot zijn. De ANWB is zelfs op een na de grootste ledenorganisatie van Nederland. Met bijna 4 miljoen leden zit deze organisatie de RKK op de hielen. Als de daling van het ledenaantal van de RKK zich in het huidige tempo voortzet, dan is het een kwestie van jaren totdat de ANWB de grootste ledenorganisatie van Nederland is. Hoewel aanzienlijk kleiner, behoren ook de Woonbond met 945.000 leden en Vereniging Eigen Huis met 701.000 leden in 2012 tot de grootste organisaties van Nederland.

Consumentenorganisaties zijn tussen 1980 en 2012 behoorlijk gegroeid: het aantal lidmaatschappen is bijna verdubbeld. Deze groei is wel gestagneerd: tussen 2000 en 2009 bedroeg deze jaarlijks gemiddeld nog 1,2%, maar tussen 2009 en 2012 was dat nog maar 0,4%. Tussen 2009 en 2012 groeide de volwassen bevolking van Nederland – de doelgroep van consumentenorganisaties – zelfs harder (0,7% per jaar) dan het lidmaatschapsaantal van consumentenorganisaties. Deze stagnatie is vooral op het conto van de Consumentenbond te schrijven. Dit is de enige consumentenorganisatie waarvan het ledenaantal sinds 2009 duidelijk is gedaald. Deze daling zette zich overigens al eerder in (vanaf 1997) en lijkt dus niet het gevolg van de economische crisis. Van de overige consumentenorganisaties is het ledenaantal juist toenemend (Vereniging de Vastelastenbond en Vereniging Nederlandse Woonbond) of stabiel (ANWB en de Vereniging Eigen Huis).

Tabel 2.5

Ontwikkelingen in het aantal leden van consumentenorganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	ledenaantal in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000- 2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB	1883	3.964	+1,5	+1,4	+0,0
Vereniging Nederlandse Woonbond	1990	945	-	+1,9	+3,6
Vereniging Eigen Huis	1974	701	+6,8	+1,9	+0,5
Consumentenbond	1953	473	-0,2	-2,4	-2,6
Vereniging de Vastelastenbond	2004	50	-	-	+15,0
totaal		6.133	+2,2	+1,2	+0,4
gemiddelde groei of krimp per organisatie		1.227	+0,5	-1,3	+0,4
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar		13.244	+0,8	+0,5	+0,7

Bron: Jaarverslagen van de betreffende organisaties

Kader 2.1 Het succes van Vereniging de Vastelastenbond: de crisis

De ontwikkeling van het leden- en donateursaantal van maatschappelijke organisaties loopt sterk uiteen. In drie kaders, waarvan dit het eerste is, laten we sterke groeiers uitgebreider aan het woord. Hoe verklaren zij hun groei? Om te beginnen staan we stil bij de groei van inkoopcollectief Vereniging de Vastelastenbond. Sinds de oprichting in 2004 stijgt zijn ledenaantal snel. Ter indicatie: tussen 2009 en 2012 groeide het ledenaantal met 52%. In een telefonisch gesprek met Dirk-Jan Wolfert, oprichter van de Vastelastenbond, vroegen we naar de oorzaken. In tegenstelling tot wat veel andere organisaties aangeven (zie hoofdstuk 3), stelt hij dat de Vastelastenbond juist baat heeft gehad bij de economische crisis: 'Mensen moeten op de kosten letten en zoeken daarbij partijen die hen kunnen helpen. Wij geven advies, doen onderzoeken en geven tips, bijvoorbeeld over internet en energieleveranciers.' Daarnaast wijdt hij de groei van zijn vereniging aan de toenemende behoefte aan eerlijke producten: 'Mensen komen er steeds vaker achter dat dingen toch niet zo zijn als zij dachten. Bijvoorbeeld aanbiedingen van abonnementen waarbij de abonnementsprijs na een aantal maanden ineens omhooggaat.' De toenemende behoefte aan eerlijkheid zou zich overigens niet tot producten beperken. Ook op bijvoorbeeld het politieke vlak observeert Wolfert deze trend: 'Mensen hebben vaker het idee dat zij belazerd worden en hechten steeds meer waarde aan eerlijkheid.'

Kader 2.1 (vervolg)

In de toekomst verwacht Wolfert een verdere groei van de Vastelastenbond, ook als de crisis voorbij is: 'Doordat leden erg positief zijn, merken we dat er veel mond-tot-mond reclame is en verwacht ik dat onze organisatie zich ook de komende tijd als een olievlek zal blijven verspreiden.' Leden zouden zo positief zijn vanwege de goede klantenservice: 'Er is geen maximum tijd voor een klant, zoals elders, waar twee minuten het maximum is. Ook als een vraag een dag in beslag neemt, is dat niet erg. We gaan net zolang door tot een probleem is opgelost. Verder krijgen mensen direct een deskundig persoon aan de lijn en niet een bandje.' Verder helpen zij mensen moeilijke keuzes te maken. Voor sommige producten zijn er zo veel alternatieven dat mensen niet weten wat ze moeten kiezen en de Vastelastenbond helpt dan kritisch te kijken welke opties wel en niet voordelig zijn.

2.6 Goededoelenorganisaties

Van de grote organisaties op het Nederlandse maatschappelijk middenveld zijn de goededoelenorganisaties gemiddeld het jongst. Ze zijn meestal pas in de tweede helft van de twintigste eeuw opgericht. Net als voor leden van consumentenorganisaties geldt dat mensen die aan goededoelenorganisaties doneren zelden contact met elkaar hebben. Ook dit zijn dus typisch tertiaire organisaties. Terwijl lidmaatschap van een consumentenorganisatie duidelijke voordelen heeft voor individuele leden, krijgen donateurs en leden van goede doelen daar zelf niet direct iets voor terug. Door aan goede doelen te schenken, investeert men in collectieve goederen en niet in private goederen. Sommige auteurs veronderstellen dat mensen hier tegenwoordig minder toe bereid zouden zijn: doordat ze sterk op hun eigen belangen zijn gericht, zouden ze alleen willen investeren als daar iets tegenover staat (Dekker en Van den Broek 1998; Wollebæk en Selle 2004). Anderzijds kan ook worden beargumenteerd dat de bestaanszekerheid is toegenomen en dat men daardoor meer oog heeft voor de situatie van anderen en dus juist meer bereid is aan goede doelen te geven (Brooks 2006). Daarnaast bestaat het idee dat mensen tegenwoordig hun engagement liever uitbesteden aan goededoelenorganisaties dan hier zelf voor te strijden (o.a. Kleidman 1994; Jordan en Maloney 1997). De donateurs- of ledenaantallen van veel internationale hulp-, gezondheids- en welzijnsorganisaties worden bijgehouden door het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF). Zij baseren zich op de aantallen die in jaarverslagen van goede doelen worden vermeld. Deze ontbreken echter regelmatig en de overzichten van het CBF zijn dan ook niet compleet.

Goede doelen hanteren bovendien sterk uiteenlopende definities van donateurs en leden. Het belangrijkste onderscheid is of ze alleen leden en structurele gevers meetellen, of dat ze ook incidentele gevers meerekenen. Wat ze exact onder structurele en incidentele gevers verstaan, verschilt eveneens. Zo gaat het bij structurele gevers soms om iedereen met een automatisch incasso en soms om iedereen die meerdere giften in één jaar doet. De definitie van incidentele gevers verschilt net zo goed: het kan bijvoorbeeld zowel gaan om iedereen die het afgelopen jaar een gift heeft gegeven, als

iedereen die de laatste twee jaar een gift heeft gegeven. Om meer inzicht te geven in de gehanteerde definities geven we in de tabellen over goededoelenorganisaties aan of de genoemde aantallen verwijzen naar: enkel structurele gevers en leden; leden, structurele en incidentele gevers; of dat niet wordt gedefinieerd wat er onder donateurs of leden wordt verstaan. Wat onder leden en/of donateurs wordt verstaan, wordt vaak niet vermeld in jaarverslagen. Daarom is met de meeste organisaties contact opgenomen. Dit heeft in veel, maar niet in alle gevallen tot opheldering geleid: organisaties konden niet altijd meer achterhalen hoe cijfers tot stand waren gekomen of reageerden niet op onze verzoeken.

Behalve het feit dat goededoelenorganisaties onderling verschillende definities van donateurs en leden hanteren, blijken ze hun definities ook regelmatig aan te passen, waardoor vergelijkingen door de tijd heen onmogelijk zijn. Als organisaties zelf aangeven van definitie te zijn gewisseld, of als er abrupte ontwikkelingen zijn die niet anders zijn te verklaren dan door een veranderende definitie (zie ook § 2.2), nemen we deze organisaties niet mee bij de beschrijving van de ontwikkelingen van de totale aantallen lidmaat- en donateurschappen per organisatietype.

Hierna beschrijven we de ontwikkeling van drie verschillende typen goededoelenorganisaties: internationale hulporganisaties, gezondheids- en welzijnsorganisaties en natuur- en milieuorganisaties. Bij de beschrijvingen zullen we steeds aangeven in hoeverre de hiervoor geschetste problemen spelen. We zetten de ontwikkeling van goededoelenorganisaties af tegen de ontwikkeling van de volwassen bevolking. Daarbij moet worden aangetekend dat er een klein aantal goededoelenorganisaties is dat ook jongere leden kent. Omdat dit voor verreweg de meeste organisaties niet geldt, achten we het verantwoord om de ontwikkeling van het aantal lidmaat- en donateurschappen af te zetten tegen die van de volwassen bevolking.

Internationale hulporganisaties

Tabel 2.6 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de donateurs- en ledenaantallen van de zeventien grote internationale hulporganisaties in Nederland. De definitie van 'donateur' of 'lid' verschilt vaak tussen internationale hulporganisaties. Het vaakst tellen ze zowel incidentele als structurele donateurs en/of leden mee.

De grootte van internationale hulporganisaties varieert sterk. De grootste goededoelenorganisatie van Nederland is het Nederlandse Rode Kruis. Dit is een organisatie die alleen leden en structurele donateurs telt (en dus een striktere definitie hanteert dan de meeste andere organisaties) en er daarvan in 2012 maar liefst 564.000 had. Andere grote spelers in de internationale hulpsector zijn Unicef, Amnesty International, Cordaid en Oxfam Novib. De overige organisaties zijn aanzienlijk kleiner.

Het blijkt lastig om een goed beeld te schetsen van de ontwikkeling van de donateurs- en lidmaatschapsaantallen van internationale hulporganisaties. Voor acht van de zeventien organisaties zijn vergelijkingen over de tijd niet mogelijk vanwege ontbrekende cijfers, of onverklaarbare sterke veranderingen van het donateurs- en/of ledenaantal. Hieronder bevinden zich een aantal grote namen zoals Oxfam Novib en Artsen zonder Grenzen. Voor de negen organisaties waarvan het donateurs- en/of ledenaantal over de tijd heen wel vergelijkbaar is, blijkt het aantal lidmaat- en donateurschappen tussen 1980 en 2012

jaarlijks gemiddeld met 0,2% gestegen. De verklaring voor de gematigde groei van internationale hulporganisaties ligt in de daling van het leden- en donateursaantal van het Nederlandse Rode Kruis. Deze organisatie heeft rond haar 100-jarige bestaan in 1973 op zeer grote schaal geworven. Sindsdien doet ze dit niet meer zo actief en loopt het leden- en donateursaantal terug. Wanneer we het Nederlandse Rode Kruis buiten beschouwing laten, blijkt het donateurs- en lidmaatschapsaantal van internationale hulporganisaties tussen 1980 en 2012 jaarlijks met gemiddeld 2% te zijn toegenomen. Deze groei zette ook tussen 2000 en 2009 door: toen groeiden internationale hulporganisaties gemiddeld met 1,1% per jaar. In de periode tussen 2009 en 2012 liep het aantal donateur- en lidmaatschappen van internationale hulporganisaties voor het eerst terug en wel met gemiddeld 2,6% per jaar. Voor dit organisatietype zou er dus sprake kunnen zijn van een negatief effect van de economische crisis. Heel hard is deze uitspraak niet: ze is immers gebaseerd op een beperkt deel van het totaal aan grote internationale hulporganisaties.

Kader 2.2 Het succes van Amref Flying Doctors: focus op het potentieel

De tweede groeiende organisatie waaraan we een kader wijden, is Amref Flying Doctors. Terwijl de steun voor het totaal aan internationale ontwikkelingsorganisaties licht lijkt af te nemen, geldt dit niet voor alle organisaties. Amref Flying Doctors vormt de duidelijkste uitzondering: het donateursaantal steeg tussen 2009 en 2012 met 72%. Linda Hummel, hoofd communicatie en fondsenwerving van Amref, vroegen we in een telefoongesprek om een toelichting op deze groei. Volgens haar is de organisatie gegroeid doordat ze de laatste jaren een meer bedrijfsmatige strategie zijn gaan hanteren, waarbij investeren ook belangrijk was. Eerst is grondig bekeken wie de bestaande donateurs zijn en waar het groeipotentieel ligt. Het potentieel bleek groot. Om dit potentieel vervolgens te bereiken, is onderzocht waar deze mensen behoefte aan hebben. Voor een deel bleek het van belang dat de organisatie ook iets voor henzelf betekent: 'Voor hen organiseren we bijvoorbeeld een enorm uitdagende fietstocht in Afrika waar donateurs ook zelf onze projecten bezoeken. Dat geeft hun veel voldoening.' Maar niet iedereen wil dit: 'Er is ook een groep die liever wil dat je ze met rust laat. Er zijn dus verschillende behoeften waarop je wilt inspelen.' Volgens Hummel vormt de intensivering van de samenwerking met het bedrijfsleven een andere belangrijke trend die bepalend is geweest voor de groei van Amref: 'Met Philips Healthcare werken we bijvoorbeeld samen ten aanzien van de opleidingen van medisch personeel en innovatieve oplossingen voor gezondheidszorg in Afrika.' Verder wijst ze op het belang om als organisatie op een aansprekende manier naar buiten te treden. Amref wil in haar communicatie Afrika op een opbouwende manier laten zien: 'We willen niet namens Afrika spreken, maar Afrika zelf laten spreken.' Van de crisis heeft Amref weinig last gehad. Wel is de organisatie extra oplettend geweest: 'Soms hoor je van bedrijven dat zij zich meer op Nederland willen richten met hun "maatschappelijk verantwoord ondernemen"-beleid, omdat het hier minder gaat. Ook is men voorzichtiger waardoor de besluitvorming wat langer duurt en zijn bepaalde subsidies gedaald.'

Er zijn vier organisaties met meer dan 200.000 leden en/of donateurs waarvoor de cijfers over de tijd heen vergelijkbaar zijn: Unicef, Amnesty International, Cordaid en Plan Nederland. Hoe hebben zij zich ontwikkeld? Voor al deze organisaties geldt dat ze in 2012 aanzienlijk groter waren dan in 1980. In het meest recente verleden is Unicef het sterkst

gegroeid. Tussen 2000 en 2009 nam haar leden- en donateursaantal gemiddeld met 14,7% per jaar toe. Ook na het uitbreken van de crisis, tussen 2009 en 2012, steeg het leden- en donateursaantal jaarlijks nog met gemiddeld 3,7%. Voor Amnesty International en Cordaid geldt dat ze tussen 2000 en 2009 ook nog groeiden, maar daarna zijn gekrompen. Ook Plan Nederland kromp tussen 2009 en 2012. Dat gebeurde tussen 2000 en 2009 echter ook al. De imagoschade die Foster Parents Plan (zoals de organisatie eerst heette) in 1999 opliep toen er een mediareel ontstond rondom het hoge inkomen van de toenmalige directeur lijkt meegespeeld te hebben. De grootste internationale hulporganisaties hebben zich de laatste jaren dus heel verschillend ontwikkeld. Hieruit blijkt dat het sinds de economische crisis gemiddeld genomen weliswaar minder goed gaat met internationale hulporganisaties, maar dat er geen sprake is van een uniform negatieve ontwikkeling.

Tabel 2.6

Ontwikkelingen in het aantal leden en/of donateurs van internationale hulporganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	ledenaantal in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Nederlandse Rode Kruis ^a	1873	564	-2,0	-3,5	+1,1
Oxfam Novib ^{b, d}	1956	362	+3,3 ^e	+7,1	-5,7 ^e
Unicef ^a	1955	345	+10,3	+14,7	+3,7
Cordaid ^b	1999	316	-	+3,7	-9,4
Amnesty International ^b	1968	279	+5,9	+3,9	-3,0
sos kinderdorpen ^{b, d}	1949	181	+2,1	+4,9 ^f	+10,8
Plan Nederland ^b	1975	115	+1,8	-10,4	-4,0
War Child ^{a, d}	1995	107	-	.	-3,6 ^g
Liliane Fonds ^{b, d}	1980	91	+1,6 ^h	+4,2	+1,8
Stichting Terre des Hommes Nederland ^b	1966	84	+3,3	-0,2	-2,0
Edukans ^b	2002	79	-	-	+20,8
Amref Flying Doctors (van 1969- 1975 Medisch Werk Afrika en van 1975-1977 Amref Nederland) ^{b, d}	1969	72	.	+27,7 ⁱ	+19,8
Stichting Vluchteling ^a	1976	70	-3,7	-8,2	-9,0
Nederlandse Stichting voor Leprabestrijding ^{b, d}	1967	64	+4,2	-2,9	-13,7
Woord en Daad ^b	1973	52	-0,2	+0,0	-1,9
Artsen zonder Grenzen ^{b, d}	1984	436 ^j	-	-0,8	-3,0 ⁱ
ChildsLife International ^{c, d}	1995	.	-	+5,8 ^k	.

Tabel 2.6 (vervolg)

	ledenaantal sinds in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
totaal (excl. Oxfam Novib, sos Kinderdorpen, War Child, Liliane Fonds, Amref Flying Doctors, Nederlandse Stichting voor Leprabestrijding, Artsen zonder Grenzen, ChildsLife International)	1.904	+0,2	-0,3	-1,6
gemiddelde groei of krimp per organisatie	212	+0,2	-1,6	-1,6
totaal (excl. Nederlandse Rode Kruis, Oxfam Novib, sos Kinderdorpen, War Child, Liliane Fonds, Amref Flying Doctors, Nederlandse Stichting voor Leprabestrijding, Artsen zonder Grenzen, ChildsLife International)	1.340	+2,0	+1,1	-2,6
gemiddelde groei of krimp per organisatie	167	+1,6	-0,3	-2,6
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar	13.244	+0,8	+0,5	+0,7

- a Het gaat hier alleen om de leden en/of structurele donateurs: donateurs die periodiek schenken.
- b Het gaat hier om zowel de leden, structurele donateurs als incidentele donateurs.
- c Definitie lid/donateur onbekend.
- d De gegevens zijn niet consequent over de tijd heen vergelijkbaar, waardoor ze niet kunnen worden meegenomen bij de berekening van de totale leden- en donateurs aantallen.
- e Sinds 2012 worden donateurs met meerdere fondsenwervende relaties niet langer meerdere keren meegeteld. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid worden de gemiddelde jaarlijkse groeipercentages daarom berekend voor de perioden 1980-2011 en 2009-2011.
- f Vanwege een trendbreuk tussen 2000 en 2003 wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2003 en 2009 getoond.
- g Donateursaantallen zijn pas vanaf 2011 bekend. Daarom wordt alleen het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2011 en 2012 getoond.
- h Vanwege ontbrekende gegevens voor 1980 wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 1994 en 2012 getoond.
- i Gegevens zijn pas vanaf 2006 beschikbaar. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2006 en 2009 getoond.
- j Vanwege ontbrekende gegevens voor 2012 wordt het aantal voor 2011 en het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2009 en 2011 getoond.
- k Gegevens zijn alleen beschikbaar voor de periode 1997-2006. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2000 en 2006 getoond.

Bron: Leden- en donateurstellingen CBF, jaarverslagen van de betreffende organisaties

Gezondheidszorg- en welzijnsorganisaties

Nederland telt zeventien grote zorg- en gezondheidsorganisaties. De organisaties verschillen sterk in grootte. Er zijn een aantal zeer grote spelers: kwF kankerbestrijding, Nationale Vereniging de Zonnebloem en de Nederlandse Hartstichting hebben alle meer dan 500.000 leden en/of donateurs. Daarnaast zijn er zeven grote organisaties met minder dan 100.000 leden en/of donateurs.

Net als voor internationale hulporganisaties geldt dat gezondheidsorganisaties verschillende definities van donateurs of leden gebruiken. Vaker dan bij internationale hulporganisaties worden alleen structurele donateurs meegeteld (dit doen zeven van de zeventien organisaties). Regelmatig ontbreken er cijfers over de leden- en donateurs-aantallen, zijn definities over de tijd heen aangepast en is er sprake van onverklaarbare schommelingen in het leden- en donateurs-aantal. Hierdoor is het voor acht van de zeventien organisaties onverantwoord vergelijkingen over de tijd heen te maken (zie tabel 2.7). Onder deze organisaties bevinden zich behoorlijk grote spelers, zoals de Nierstichting en Stichting ms Research.

Tabel 2.7

Ontwikkelingen in het aantal leden en/of donateurs van zorg- en gezondheidsorganisaties, 1980-2012^d (in aantallen x 1000 en procenten)

		ledenaantal	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
	sinds	in 2012			
kwF Kankerbestrijding ^b	1949	967	+1,0	+0,0	+6,5
Nederlandse Hartstichting ^b	1964	552	+1,9	+0,0	-3,7
Nationale Vereniging de Zonnebloem ^b	1949	544	+0,0	-8,7	+3,1
Stichting Kinderen Kankervrij (KiKa) ^a	2002	244	-	-	+25,2
Stichting CliniClowns Nederland ^a	1992	201	-	+35,3	+0,7
Stichting ms Research ^{c, e}	1980	150	+0,0 ^f	-1,7	+0,0
Longfonds (tot 2013 Nederlands Astma Fonds) ^{c, e}	1959	135	+12,1	+3,0	+2,2
Alzheimer Nederland ^b	1984	109	-	-5,8	-4,5
Diabetesvereniging Nederland ^{a, e}	1945	104	+1,4	+2,5 ^g	-13,3 ^g
Maag Lever Darm Stichting ^b	1981	79	-	+4,3	+9,7
Nederlandse Patiënten- vereniging ^a	1982	64	-	-0,1	-3,0
Stichting Nationaal Reumafonds ^{a, e}	1926	63	+3,0	+0,5	-3,1 ^h
Aids Fonds ^{a, e}	1985	59	-	-3,8 ⁱ	-14,7
Hersenstichting Nederland ^a	1989	53	-	-3,5	+2,9
Revalidatiefonds ^{b, e}	1960	45	+0,7 ⁱ	+1,0	+0,0 ^h

Tabel 2.7 (vervolg)

	ledenaantal sinds in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
totaal (excl. Nierstichting, Epilepsiefonds, Stichting Ms Research, Longfonds, Diabetesvereniging Nederland, Reumafonds, Aids Fonds, Revalidatiefonds)	2.812	+1,9	-1,7	+2,6
gemiddelde groei of krimp per organisatie	312	-0,7	-1,7	+2,6
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar	13.244	+0,8	+0,5	+0,5

a Het gaat hier alleen om de leden en/of structurele donateurs: donateurs die periodiek schenken.

b Het gaat hier om zowel de leden, structurele donateurs als incidentele donateurs.

c Definitie lid/donateur onbekend.

d Doordat de leden- en donateurstallen van de Nierstichting en het Epilepsiefonds voor de hier gepresenteerde jaren onbekend/onbetrouwbaar zijn, worden deze organisaties niet in deze tabel gepresenteerd. De beschikbare gegevens worden wel in tabel A.7 in bijlage A.

e De gegevens zijn niet consequent over de tijd heen vergelijkbaar, waardoor ze niet kunnen worden meegenomen bij de berekening van de totale leden- en donateurs aantallen.

f Vanwege ontbrekende gegevens voor 1980 wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 1994 en 2012 getoond.

g Vanwege ontbrekende gegevens voor 2009 worden de gemiddelde jaarlijkse groeipercentages van de perioden 2000-2006 en 2011-2012 getoond.

h Vanwege een onwaarschijnlijke en onverklaarbare daling van het donateurs aantal tussen 2009 en 2011 wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2011 en 2012 getoond.

i Vanwege een onwaarschijnlijke uitschieter in 2000 wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2003 en 2009 getoond.

j Gegevens zijn pas vanaf 1997 beschikbaar. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 1997 en 2012 getoond.

Bron: Leden- en donateurstellingen CBF; jaarverslagen van de betreffende organisaties

Voor de negen organisaties waarvoor vergelijkingen over de tijd heen wel mogelijk zijn, blijkt dat het donateurs- en lidmaatschapsaantal tussen 1980 en 2012 sterk is toegenomen (met gemiddeld 1,9% per jaar). Deze stijging is ook sterker dan die van de volwassen bevolking (0,8% per jaar). Bekijken we kortere perioden (zie tabel A.7 in bijlage A), dan blijkt dat tussen 1994 en 2006 het aantal lidmaatschappen en donateurs daalde. Daarna is dit aantal juist weer iets gestegen. De economische crisis lijkt hier dus geen negatief effect te hebben. Dit beeld kan echter vertekend zijn doordat acht grote zorg- en gezondheidsorganisaties niet zijn meegenomen. De groei van het aantal lidmaatschappen en donateurs tussen 2009 en 2012 is in belangrijke mate toe te schrijven aan de groei van één organisatie: KiKa. Het donateurs aantal van deze organisatie verdubbelde bijna tussen 2009 en 2012, van 124.000 naar 244.000 donateurs (zie kader 2.3).

Kader 2.3 Het succes van KiKa: particuliere acties

KiKa (Stichting Kinderen Kankervrij) is de derde groeier waaraan we een kader wijden. Het donateursaantal van KiKa groeide verreweg het snelst van alle gezondheidsorganisaties. Om deze groei te duiden, hielden we een telefonisch gesprek met een van de oprichters: Frits Hirschstein. Hij vertelde dat de inkomsten van KiKa sinds de oprichting in 2002 vooral zijn gegroeid door de opbrengsten uit particuliere acties. KiKa heeft in de beginperiode na haar oprichting eigen initiatieven sterk gepromoot en gefaciliteerd. In 2013 werden er maar liefst 4700 acties voor (en dus niet door) KiKa georganiseerd. Behalve dat KiKa particuliere initiatieven sterk ondersteunt, probeert zij particulieren ook te motiveren eigen initiatieven op te zetten. Volgens Hirschstein slaagt KiKa er beter dan andere organisaties in om particulieren ten behoeve van de organisatie acties te laten opzetten doordat zij ervoor zorgen dat initiatiefnemers op een laagdrempelige manier met de organisatie in contact kunnen komen: 'Wij nemen direct persoonlijk contact op met mensen. Zij zullen bij ons geen mailtjes krijgen met "wij zullen ons best doen uw vraag binnen vijf dagen te beantwoorden".' Initiatiefnemers worden tijdens contactmomenten geënthousiasmeerd en gekoesterd.

Door particuliere initiatieven te stimuleren en faciliteren, zet KiKa volgens Hirschstein in op de veranderde behoeften van donateurs. 'Sterker dan vroeger heeft men moeite met het gevoel niks te mogen doen, behalve dan een acceptgiro te schrijven. Dat geeft geen goed gevoel. Liever willen mensen aan dingen deelnemen en organiseren.' Daarbij bestaat het beeld dat kinderen tussen de 8 en 12 jaar vaak een belangrijke rol spelen. Zij zijn erg bij het doel betrokken en worden van groot belang geacht bij het optuigen van acties.

Hoewel het onduidelijk is of KiKa zonder de crisis nog sterker zou zijn gegroeid, ziet de organisatie geen tekenen dat de crisis haar aantrekkingskracht drukt. Er is geen afname van het aantal acties en ook de respons op hun mailings vermindert niet.

Tabel 2.8 beschrijft de ontwikkeling van de leden- en donateurs aantallen van de acht grote welzijnsorganisaties in Nederland. Van deze organisaties zijn er slechts twee waarvoor we de cijfers over de tijd heen vergelijkbaar achten: Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levens einde (N V V E) en Siriz. Hierdoor is het niet mogelijk om iets over de totale ontwikkeling van het leden- en donateurs aantal van dit organisatietype te zeggen. Zowel de N V V E als Siriz is tussen 1980 en 2012 sterk gegroeid (met een gemiddelde jaarlijkse groei van 7,2% en 5,9%). Voor de N V V E zet deze groei ook de laatste jaren nog door. Tussen 2009 en 2012 groeide het aantal donateurs zelfs met gemiddeld 9% per jaar. Daarentegen daalde het ledenaantal van Siriz de laatste jaren: tussen 2000 en 2009 jaarlijks gemiddeld met 1,9% en tussen 2009 en 2012 zelfs met 6,5%.

Tabel 2.8

Ontwikkelingen in het aantal leden en/of donateurs van welzijnsorganisaties, 1980-2012
(in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	ledenaantal in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Stichting Leger des Heils Fondsenwerving ^{a, d}	1887	241	+0,1	-1,5 ^e	+5,2
Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levens einde (NVVE) ^b	1973	141	+7,2	+0,9	+9,0
Fonds Slachtofferhulp ^{c, d}	1984	70	-	0,9	2,5
Siriz (tot 2010 Vereniging ter Bescherming van het Ongeboren Kind) ^b	1971	69	+5,9	-1,9	-6,5
Stichting Vrienden van De Hoop ^{c, d}	1975	27	. ^f	+1,0 ^g	+6,5
Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind (NSGK) ^{c, d}	1950	37	-0,1	+0,0 ^g	-0,8
Jantje Beton ^{c, d}	1968	7	+3,9 ^h	+0,0 ^g	-12,3
Koninklijke Nederlandse Red- ding Maatschappij (KNRM) ^{c, d}	1824	81 ⁱ	+1,2 ⁱ	+0,8	+3,7 ⁱ
totaal (incl. NVVE, Siriz)		209	+6,7	-0,4	+2,8
gemiddelde groei of krimp per organisatie		105	+6,7	-0,4	+2,8
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar		13.244	+0,8	+0,5	+0,7

a Het gaat hier alleen om de leden en/of structurele donateurs: donateurs die periodiek schenken.

b Het gaat hier om zowel de leden, structurele donateurs als incidentele donateurs.

c Definitie lid/donateur onbekend.

d De gegevens zijn niet consequent over de tijd heen vergelijkbaar, waardoor ze niet kunnen worden meegenomen bij de berekening van de totale leden- en donateurs aantallen.

e Vanwege een definitieverandering tussen 2006 en 2009 wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2000 en 2006 getoond.

f De eerste beschikbare gegevens zijn van 2003. Daarom wordt er geen gemiddeld jaarlijks groeipercentage voor 1980 en 2012 gegeven.

g Onwaarschijnlijke en onverklaarbare daling van het aantal leden/donateurs tussen 2006 en 2009. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2000 en 2006 getoond.

h Vanwege ontbrekende gegevens voor 1980 wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 1994 en 2012 getoond.

i Vanwege ontbrekende gegevens voor 2012 worden het aantal voor 2011 en de gemiddelde jaarlijkse groeipercentages van de perioden 1980-2011 en 2009-2011 getoond.

Bron: Leden- en donateurstellingen CBF; jaarverslagen van de betreffende organisaties

Natuur- en milieuorganisaties

De leden- en donateursaantallen van natuur- en milieuorganisaties worden ieder jaar in het radioprogramma *Vroege Vogels* van de VARA gepresenteerd. Hierdoor bestaat er een completer beeld van de leden- en donateursaantallen van natuur- en milieuorganisaties dan van internationale hulporganisaties en van zorg- en welzijnsorganisaties. Verder vertonen de cijfers weinig onverklaarbare plotselinge trendbreuken. De meeste cijfers zijn daarom geschikt voor vergelijkingen over de tijd heen. Wel gebruiken organisaties verschillende definities van leden- en donateursaantallen. De meeste organisaties tellen leden, structurele en incidentele donateurs mee (zes van de dertien doen dat). Het aantal leden en donateurs verschilt sterk tussen natuur- en milieuorganisaties. Het Wereld Natuur Fonds (WNF) is verreweg het grootste goede doel binnen de natuur- en milieusector. In 2012 bedroeg haar leden- en donateursaantal maar liefst 870.000. Een andere grote speler is Natuurmonumenten (732.000 leden en donateurs in 2012). Het aantal lidmaat- en donateurschappen van natuur- en milieuorganisatie is tussen 1980 en 2012 sterk gestegen (met gemiddeld 5,4% per jaar). Een nadere blik op de cijfers leert dat het aantal lidmaat- en donateurschappen tot en met 2003 steeg, maar sindsdien gestaag daalt (zie tabel A.10 in bijlage A). Tussen 2000 en 2009 bleef het aantal lidmaat- en donateurschappen van natuur- of milieuorganisaties vrijwel gelijk en tussen 2009 en 2012 daalde dit aantal gemiddeld met 1,9% per jaar. In dezelfde periode steeg het aantal volwassen Nederlanders juist. Sinds de economische crisis gaat het dus slechter met natuur- en milieuorganisaties. De daling van het leden- en donateursaantal was tussen 2009 en 2012 het sterkst bij Natuurmonumenten (-4,1% per jaar), Greenpeace Nederland (-3,6% per jaar) en de Dierenbescherming (-3,4% per jaar). Niet alle organisaties hebben in deze periode te maken met dalende leden- en donateursaantallen. Het donateursaantal van de World Society for the Protection of Animals steeg tussen 2009 en 2012 jaarlijks juist met gemiddeld 6,3%, en ook Stichting AAP groeide met gemiddeld 3,4% per jaar.

Tabel 2.9

Ontwikkelingen in het aantal leden en/of donateurs van natuur- en milieuorganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	ledenaantal		gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
	sinds	in 2012			
Wereld Natuur Fonds ^b	1962	870	+7,0	+1,8	-1,5
Natuurmonumenten ^b	1905	732	+3,3	-1,7	-4,1
Greenpeace Nederland ^b	1971	466	+10,7	-2,7	-3,6
De 12 Landschappen ^{c, d}	2009	312	+1,9 ^e	+2,1	+0,9
Dierenbescherming ^b	1864	180	+1,9	+0,5	-3,4
International Fund for Animal Welfare (IFAW) ^c	1981	159	-	-5,5	-3,1
Vogelbescherming Nederland ^a	1899	154	+5,7	+2,0	+0,8
World Society for the Protection of Animals ^b	1950	136	+8,5	+17,5	+6,3
Stichting AAP ^a	1972	133	+16,5	+8,4	+3,4
Milieudefensie ^b	1972	84	+5,7	+6,9	+2,1
Zeehondencrèche Lenie 't Hart ^a	1974	63	+3,7	+3,1	+0,3
Stichting Proefdiervrij ^{c, d}	1897	50	+5,5 ^f	+8,5	-1,2 ^f
Waddenvereniging ^a	1965	46	+2,6	-1,2	+1,2
totaal (excl. De12Landschappen en Stichting Proefdiervrij)		3.022	+5,4	-0,1	-1,9
gemiddelde groei of krimp per organisatie		302	+5,4	-0,1	-1,9
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar		13.244	+0,8	+0,5	+0,7

a Het gaat hier alleen om de leden en/of structurele donateurs: donateurs die periodiek schenken.

b Het gaat hier om zowel de leden, structurele donateurs als incidentele donateurs.

c Definitie lid/donateur onbekend.

d De gegevens zijn niet consequent over de tijd heen vergelijkbaar, waardoor ze niet kunnen worden meegenomen bij de berekening van de totale leden- en donateursantallen.

e Vanwege ontbrekende gegevens voor 1980 wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 1994 en 2012 getoond.

f Vanwege een definitieverandering in 2012 worden de gemiddelde jaarlijkse groeipercentages van de perioden 1980-2011 en 2009-2011 getoond.

Bron: Vroege Vogels Parade VPRO

Totaal goededoelenorganisaties

Uit tabel 2.10 blijkt dat de totale goededoelensector tussen 1980 en 2012 duidelijk is gegroeid (met gemiddeld 2,2% per jaar). Tussen 2000 en 2009 is het aantal lidmaat- en donateurschappen daarentegen juist gedaald (-0,7% per jaar). Deze trend lijkt zich vooralsnog niet door te zetten. Tussen 2009 en 2012 bleef het aantal donateur- en lidmaatschappen van goededoelenorganisaties stabiel. Als we naar de afzonderlijke

sectoren kijken, dan blijkt dat het aantal lidmaat- en donateurschappen van natuur- en milieuorganisaties en internationale hulporganisaties sinds 2009 wel degelijk verder daalt. Doordat het aantal lidmaat- en donateurschappen van zorg- en welzijnsorganisaties in die periode stijgt, is dat voor alle goededoelenorganisaties samen niet terug te zien. Het is de vraag in hoeverre dit beeld klopt. Vooral in de gezondheids- en welzijnssector zijn veel organisaties buiten beschouwing gelaten vanwege een gebrek aan vergelijkbare data.

Tabel 2.10

Ontwikkelingen in het aantal leden en/of donateurs van goededoelenorganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	ledenaantal in 2012 (x 1000)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
internationale hulp en solidariteit (excl. Oxfam Novib, sos Kinderdorpen, War Child, Amref Flying Doctors, Nederlandse Stichting voor Leprabestrijding, Artsen zonder Grenzen, Childs-Life International)	1.904	+0,2	-0,3	-1,6
gezondheidszorg (excl. Nierstichting, Longfonds, Diabetesvereniging Nederland, Reumafonds, Aids Fonds, Revalidatiefonds, Epilepsiefonds)	2.812	+1,9	-1,7	+3,5
welzijn (excl. Leger des Heils, Fonds Slachtofferhulp, NSGK, Stichting Vrienden van De Hoop, Jantje Beton, KNRM)	209	+6,7	-0,4	+2,8
natuur en milieu (excl. De12Landschappen, Stichting Proefdiervrij)	3.022	+5,4	-0,1	-1,9
totaal	7.947	+2,2	-0,7	+0,1
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar	13.244	+0,8	+0,5	+0,7

Bron: Leden- en donateurstellingen CBF; Jaarverslagen van de betreffende organisaties; Vroege Vogels Parade VPRO

Een andere manier om de ontwikkeling van de goededoelensector te bezien, is door hun inkomsten in kaart te brengen. Dit doet de Vrije Universiteit Amsterdam (vU) iedere twee jaar in de studie *Geven in Nederland*. Hieruit blijkt dat tussen 2009 en 2011 het aandeel huishoudens dat aan goede doelen geeft, daalt (van 87%, naar 85%), net als het bedrag dat zij

geven (van gemiddeld 241 euro naar 240 euro per huishouden) (zie tabel 2.11). Daarmee daalt het totaal aan geldgiften van huishoudens van 1537 miljoen naar 1489 miljoen. Het percentage huishoudens dat geld aan een gezondheidsorganisatie heeft gegeven, lag in 2009 op 17% en in 2011 op 13%. Voor natuur- en milieuorganisaties was deze krimp minder en ging dit aandeel van 11% naar 10%. Er wordt vooral minder gegeven aan gezondheidsorganisaties. Het aandeel dat aan internationale hulporganisaties gaf, steeg van 13% naar 15%.

Deze cijfers komen niet helemaal overeen met het beeld dat ontstaat op basis van de tabellen gebaseerd op de jaarverslagen van goededoelenorganisaties. Dit kan komen doordat de eerder gepresenteerde cijfers alleen organisaties met meer dan 50.000 leden en/of donateurs betroffen en de studie *Geven in Nederland* geen onderscheid maakt tussen giften aan organisaties met meer of minder dan 50.000 leden en/of donateurs. Daarnaast kan het beeld op basis van de jaarverslagen vertekend zijn doordat we de ontwikkeling van verschillende organisaties niet konden meenemen aangezien over de tijd vergelijkbare cijfers ontbraken.

Tabel 2.11

Geefgedrag, naar type doelen en type giften, 2001-2011^a (in euro's en in procenten)

	2001	2003	2005	2007	2009	2011
aandeel huishoudens dat geld heeft gegeven (%)	82	84	83	88	87	85
gemiddeld geldbedrag per huishouden dat heeft gegeven (€)	263	269	254	260	241	240
verdeling van de geldgiften van huishoudens (%):						
kerk en levensbeschouwing	42	46	43	51	47	40
gezondheid	15	17	15	16	17	13
internationale hulp	17	14	21	13	13	15
milieu, natuurbehoud en dierenbescherming	8	10	10	10	11	10
onderwijs en onderzoek	1	2	2	1	2	2
cultuur	2	1	2	1	2	2
sport en recreatie	3	2	2	2	3	2
maatschappelijke en sociale doelen	7	6	3	5	5	10
anders	4	2	2	1	3	6
totaal geldgiften van huishoudens in miljoenen euro's (= 100%)	1482	1576	1506	1650	1537	1489
giften in natura van huishoudens in miljoenen euro's ^b	306	323	349	295	401	340
totaal giften van huishoudens in miljoen euro's	1788	1899	1854	1945	1938	1829

a Vanwege toegepaste correcties in 2007 verschillen deze cijfers enigszins met gepubliceerde cijfers in voorgaande edities van *Geven in Nederland*.

b Dit betreft schattingen van de persoon zelf over de monetaire waarde van de gift in natura. Het is mogelijk dat mensen geneigd zijn de geldelijke waarde van bijvoorbeeld een oude jas die men doneert te hoog in te schatten.

Bron: Schuyt et al. 2013: 15, 16, 39, 42, 43

2.7 Vakbonden

Net als voor kerken geldt voor vakbonden dat hun ontwikkeling in het tweede deel van dit rapport uitgebreider aan bod komt (zie hoofdstuk 5). Om een compleet beeld te geven van de ontwikkelingen van leden- en donateursantallen van grote maatschappelijke organisaties kan een korte bespreking van vakbonden hier echter niet uitblijven.

Nederland kent drie grote vakbondskoepels waarbij meerdere vakbonden zijn aangesloten: de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNv), het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV) en de Vakcentrale voor middengroepen en hoger personeel (MHP).⁶ De eerste twee kennen een verzuilde geschiedenis. Terwijl de FNv inmiddels een neutrale kleur heeft, kent het CNV nog altijd een christelijke signatuur. Voor hun financiering zijn vakbonden sterk afhankelijk van de contributie van leden. De leden bepalen dus grotendeels hoeveel geld er is om de doelen van vakbonden te realiseren (zie verder hoofdstuk 5). Daarnaast is het ledenaantal belangrijk voor hun legitimiteit: hoe groter het aandeel werknemers dat de bonden vertegenwoordigen, hoe meer gewicht hun argumenten krijgen.

Hoewel de inkomsten van vakbonden voornamelijk uit lidmaatschapsgelden bestaan, komen de diensten die ze leveren niet altijd alleen ten goede aan leden. Van sommige vakbondsdiensten kunnen alleen leden gebruikmaken (advies, kortingen), maar van veel diensten kunnen ook niet-leden profiteren (cao-onderhandelingen, beleidsbeïnvloeding). Daarmee dient lidmaatschap niet alleen het belang van leden. Dit geldt ook voor de eerder besproken consumentenorganisaties. Sterker dan bij vakbonden ligt daar de nadruk op de individuele voordelen die leden aan lidmaatschap ontleen.

Ondanks het feit dat stakingen het belangrijkste machtsmiddel van vakbonden vormen en werknemers daarvoor meestal bijeenkomen, hebben de meeste leden geen regelmatig contact. Er is slechts een klein aandeel leden dat bijeenkomt om zich als vrijwilliger of kaderlid voor de vakbond in te zetten. Daarmee zijn vakbonden tertiaire organisaties.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) houdt de ledenaantallen van de drie grote vakbondskoepels bij. De cijfers zijn steeds op dezelfde manier gemeten, waardoor ze over de tijd heen vergelijkbaar zijn. Behalve deze vakbondskoepels zijn er ook een aantal afzonderlijke bonden die meer dan 50.000 leden kennen (zoals Abvakabo, FNv, FNv Bouw, CNV Publieke Zaak, CNV Onderwijs en het Ambtenarencentrum). De cijfers zijn voor deze afzonderlijke bonden lastig te achterhalen. Daarom beperkt de bespreking zich hier tot de ontwikkeling van de ledenaantallen van de vakbondskoepels.

Uit tabel 2.12 blijkt dat het absolute aantal vakbondslidmaatschappen van de drie koepels tussen 1980 en 2012 met gemiddeld 0,3% per jaar is toegenomen. Deze groei is aanzienlijk minder groot dan de groei van de beroepsbevolking – de primaire doelgroep van vakbonden – in deze periode (1,3% per jaar). Vanaf 2000 daalde het absolute aantal vakbondslidmaatschappen. De sterkste daling vond plaats bij de MHP. Tussen 2000 en 2009 daalde hun ledenaantal gemiddeld met 4,6% per jaar. Daarna zette de daling zich in een minder hoog tempo voort (jaarlijks 0,8% tussen 2009 en 2012).

Tabel 2.12

Ontwikkelingen in het aantal leden van vakbonden, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	ledenaantal in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
FNV	1975	1180	+0,3	-0,3	-0,5
CNV	1909	341	+0,4	-0,7	+0,4
MHP	1974	132	+0,4	-4,6	-0,8
totaal		1653	+0,3	-0,8	-0,3
gemiddelde groei of krimp per organisatie		551	+0,3	-0,8	-0,3
Nederlandse beroepsbevolking		7894	+1,3	+1,0	+0,2

Bron: Vakbondsledentellingen CBS (StatLine)

2.8 Vrouwenorganisaties

De meeste vrouwenorganisaties (Vrouwen van Nu (voorheen NBvP), Passage en ZijActief Nederland) richtten zich oorspronkelijk op plattelandsvrouwen. Passage en ZijActief Nederland hadden respectievelijk christelijke en katholieke vrouwen als doelgroep. In de begintijd, voor de Tweede Wereldoorlog, bestonden de activiteiten van vrouwenorganisaties voornamelijk uit bijeenkomsten bij boerinnen thuis of in zaaltjes in het dorp. Daar behandelde een spreker een onderwerp waarin de vrouw als huisvrouw en moeder centraal stond. In de wederopbouwperiode verschoof de focus van deze organisaties en werden vrouwen gestimuleerd mee te gaan in nieuwe ontwikkelingen. De nadruk kwam op ontwikkeling en ontmoeting te liggen (Vrouwen van Nu, zie www.vrouwenvannu.nl). Daarmee zijn vrouwenorganisaties dus secundaire organisaties. Dit geldt ook voor het Koninklijk NVvH-vrouwennetwerk. Deze vrouwenorganisatie zet zich vanaf haar oprichting al in voor de emancipatie van vrouwen.

Vrouwenorganisaties bestaan bij de gratie van hun leden. Hoewel ze zich regelmatig inzetten voor niet-leden, bijvoorbeeld door acties voor vrouwenrechten wereldwijd, is hun primaire doel om activiteiten (bv. excursies, lezingen, cursussen) te organiseren waardoor vrouwen kunnen samenkomen en zich kunnen ontwikkelen en emanciperen. In dit opzicht lijken vrouwenorganisaties dus op consumentenorganisaties: ook zij zetten zich in voor de belangen van alle consumenten, maar richten zich primair op de belangen van leden.

De cijfers van vrouwenorganisaties worden niet centraal geregistreerd. Wel rapporteren ze over hun ledenaantallen in hun jaarverslagen. Deze verslagen waren na navraag allemaal beschikbaar, waardoor er een goed overzicht van de ontwikkeling van de ledenaantallen bestaat. Het beeld bij vrouwenorganisaties is duidelijk (zie tabel 2.13): hun lidmaatschapsaantal daalt. Aan het begin van de onderzoeksperiode in 1980 telden de organisaties nog meer dan 50.000 leden. Die tijd is inmiddels voorbij: tussen 1980 en

2012 is het aantal lidmaatschappen met meer dan de helft gedaald. De daling is bij alle vrouwenorganisaties aanwezig en aanzienlijk. Dit is ook terug te zien in de toelichtingen die vrouwenorganisaties bij de rapportage van hun ledenaantallen geven. Met regelmaat zijn hele afdelingen opgeheven. Terwijl vrouwenorganisaties krimpen, groeit hun doelgroep (volwassen vrouwen) juist.

Tabel 2.13

Ontwikkelingen in het aantal leden van vrouwenorganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	ledenaantal in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Vrouwen van Nu (voorheen NBvP)	1930	44	-1,9	-3,7	-2,3
Passage	1999	21	-3,4	-7,1	-6,1
Koninklijk NVVH- vrouwennetwerk	1912	10	-5,1	-9,6	-5,0
ZijActief Nederland ^a	1956	5	-7,4	-21,1	-5,5
totaal		80	-3,6	-8,1	-3,9
gemiddelde groei of krimp per organisatie		20	-3,6	-8,1	-3,9
Nederlandse bevolking, vrouwen vanaf 18 jaar		6.745	+0,8	+0,5	+0,7

a Verschillende regionale afdelingen van ZijActief Nederland zijn over de jaren heen opgeheven: kvo (31 december 2002), ZijActief Friesland (2004), ZijActief Limburg (1 januari 2007 afgesplitst), ZijActief Flevoland (april 2008), ZijActief Overijssel (1 juli 2012). Daarentegen is ZijActief Brabant Zuid-Oost juist in juli 2003 lid geworden.

Bron: Jaarverslagen van de betreffende organisaties

2.9 Ouderenorganisaties

Er zijn drie grote organisaties die voor de belangen van ouderen opkomen: de Unie van Katholieke Bonden van Ouderen (Unie KBO), de Protestants Christelijke Ouderen Bond (PCOB), en de neutrale Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen (ANBO). Zij organiseren ook activiteiten, maar richten zich voornamelijk op de belangenbehartiging van ouderen. Daarmee is de aard van ouderenorganisaties meer tertiair dan secundair. Een groot ledenaantal is belangrijk voor ouderenorganisaties. Hun argumenten winnen aan kracht naarmate het ledenaantal groter is: ze vertegenwoordigen dan immers een grotere achterban.

Net als voor vrouwenorganisaties geldt dat de ledenaantallen van ouderenorganisaties niet centraal worden bijgehouden, maar dat het op basis van jaarverslagen mogelijk is een betrouwbaar beeld van hun ontwikkeling te schetsen. Uit tabel 2.14 blijkt dat de

doelgroep van ouderenorganisaties sterk is toegenomen. Het aantal 50-plussers steeg tussen 1980 en 2012 met gemiddeld 1,6% per jaar (ter vergelijking: het aantal volwassenen steeg in die periode met gemiddeld 0,8% per jaar). Het lidmaatschapsaantal van ouderenorganisaties is tussen 1980 en 2012 eveneens gegroeid, maar bleef met een gemiddelde groei van 1,3% per jaar achter bij de toename van het aantal ouderen.

Tabel 2.14

Ontwikkelingen in het aantal leden van ouderenorganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	ledenaantal		gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
	sinds	in 2012			
Unie KBO ^a	1952	189	-0,1	+3,0	-16,8
KBO-Brabant	2011	132	-	-	-
ANBO	1901	175	-0,1	-0,2	-0,4
PCOB	1960	99	+6,3	+2,2	-3,3
totaal		595	+1,3	+1,8	-1,0
gemiddelde groei of krimp per organisatie		149	+0,4	+1,8	-10,1
Nederlandse bevolking vanaf 50 jaar		6108	+1,6	+1,8	+2,0

a Unie KBO daalt sterk tussen 2009 en 2012 doordat KBO-Brabant (de grootste provinciale bond) zich per 1 januari 2011 heeft afgescheiden.

Bron: Jaarverslagen van de betreffende organisaties

2.10 Omroepen

De toegang tot het publieke omroepbestel hangt af van het ledenaantal van omroepen. Nieuwe omroepen moeten ten minste 50.000 leden hebben en gevestigde omroepen op zijn minst 150.000. Ook de zendtijd die aan omroepen wordt toegekend, hangt af van het ledenaantal van omroepen. Leden zijn dus onmisbaar voor publieke omroepen.

In december 2013 heeft staatssecretaris Dekker bekendgemaakt dat de omroepbudgetten vanaf 2016 niet meer bepaald zullen worden op basis van de ledenaantallen, maar op basis van de kwaliteit van programma's. Omroepen zijn dan alleen nog van leden afhankelijk voor hun toegang tot het omroepbestel. Deze verandering zou ertoe kunnen leiden dat omroepen minder belang hechten aan leden en dus minder zullen inzetten op werving.

In 2016 wordt ook het budget van 2.42 omroepen stopgezet. Een 2.42 omroep is een omroep met een kerkelijke of geestelijke grondslag die volgens wetsartikel 2.42 van de Mediawet (2008) wordt erkend als zendgemachtigde omroep binnen het Nederlandse publieke omroepbestel. Verder wordt er sterk op de publieke omroep bezuinigd en is er bepaald dat het omroepbestel in 2016 nog maar uit acht omroepen mag bestaan.

Dit betekent dat veel omroepen moeten fuseren. Deze maatregelen zijn ingesteld om een einde te maken aan de versnippering die de uitvoering van de publieke omroep duur en ingewikkeld zou maken.

In januari 2014 heeft de Nederlandse Publieke Omroep (NPO) kenbaar gemaakt dat zij ook de toegang tot omroepbestel niet langer wil laten afhangen van het ledenaantal van omroepen. Volgens de NPO staan ledentellingen de samenwerking tussen omroepen in de weg en kost ledenwerving veel geld, dat beter aan programma's kan worden besteed. Deze plannen zijn met veel kritiek door de omroepen ontvangen. Jan Slagter, voorzitter van Omroep Max, stelt zelfs dat omroepen zich geschoffeerd voelen. Zonder de contributie-inkomsten zou het niet meer mogelijk zijn bepaalde programma's te realiseren (NOS 2014).

De belangrijkste producten van omroepen – hun programma's – zijn voor alle Nederlanders vrij toegankelijk. Omroepidmaatschap levert in dit opzicht dus geen voordelen op. Verder vormt de publieke omroep allang niet meer de enige bron van uitzendingen. Informatie kan net zo goed via andere omroepen en alternatieve digitale kanalen worden verkregen. Dit betekent niet dat er geen exclusieve voordelen aan omroepidmaatschap kleven. Leden ontvangen vaak een tv-gids en hebben soms het exclusieve recht programma's publiekelijk bij te wonen. Met elkaar hebben leden weinig te maken. Omroepen zijn dus tertiaire organisaties.

Iedere vijf jaar maakt het Commissariaat van de Media de ledenaantallen van omroepen openbaar. Voor de tussenliggende jaren publiceren omroepen hun ledenaantallen lang niet altijd en wanneer ze deze wel publiceren, vermelden ze vaak niet het exacte aantal leden. Er bestaat een kans dat het ledenaantal van publieke omroepen in tussenliggende jaren sterk daalt, omdat het belang van leden eens in de vijf jaar groter is. De telling bepaalt immers de toegang tot het bestel alsook de zendtijd van omroepen. Vanwege de beperkte beschikbaarheid van ledenaantallen in tussenliggende jaren is het niet mogelijk om te bepalen of dit inderdaad het geval is.

Uit tabel 2.15 blijkt dat het lidmaatschapsaantal van omroepen in 1980 en 2014 vrijwel even hoog is. Tussen 2000 en 2009 kromp het aantal lidmaatschappen licht (met gemiddeld 0,6% per jaar), maar tussen 2009 en 2012 nam het aantal wat toe (met gemiddeld 0,9% per jaar). Tussen de omroepen zijn duidelijke verschillen zichtbaar. Omroep Max (7,8%), BNN (2,3%) en de VARA (2,6%) kennen tussen 2009 en 2014 de grootste jaarlijkse groei. Van de meeste andere omroepen blijft het ledenaantal vrijwel stabiel. Alleen het ledenaantal van de AVROTROS daalt sinds 2009 behoorlijk, met gemiddeld 4,6% per jaar.

Tabel 2.15

Ontwikkelingen in het aantal leden van omroepen, 1980-2014 (in aantallen x 1000 en procenten)^{a, b}

	sinds	ledenaantal in 2014	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2014 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2014 (%)
AVROTROS ^c	2014	686	-2,4	-1,5	-4,6
KRO (Katholieke Radio Omroep)	1925	444	-0,9	-2,4	-0,3
EO (Evangelische Omroep)	1967	441	+2,3	-3,5	+0,5
NCRV (Nederlandse Christe- lijke Radio-Vereniging)	1924	355	-1,1	-3,4	-0,3
VPRO (Vrijzinnig Protes- tante Radio Omroep)	1926	340	+1,8	-2,6	-1,2
VARA (Vereeniging van Arbeiders Radio Amateurs)	1925	410	-0,8	-2,8	+2,6
BNN (Barts Neverending Network)	1998	338	-	+12,2	+2,3
MAX (MAXimale levens- ervaring)	2002	346	-	-	+7,8
WNL (Wakker NederLand)	2009	53	-	-	-0,5
PowNed (Publieke Omroep Weldenkend Nederland En Dergelijke)	2008	52	-	-	+1,0
Human (humanistische omroep)	1989 ^d	68	-	-	-
totaal (excl. Llink, voo)		3.532	+0,1	-0,6	+0,9
gemiddelde groei of krimp per organisatie		294	-2,2	-5,0	-3,0
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar		13.316	+0,8	+0,5	+0,5

a Vanwege de beperkte beschikbaarheid van cijfers in 2012 worden de cijfers voor 2014 gepresenteerd.

b De ledenaantallen van de opgeheven omroepen Llink (opgeheven in 2010) en voo (Veronica Omroep Organisatie; opgeheven in 1995) worden niet in deze tabel gepresenteerd. De beschikbare gegevens worden wel in tabel A.14 in bijlage A getoond.

c AVRO (Algemene Vereniging Radio Omroep) en TROS (Televisie & Radio Omroep Stichting) zijn in 2014 gefuseerd.

d Sinds 2010 zendgemachtigd; daarom worden er geen gemiddelde jaarlijkse groeipercentages voor Human weergegeven.

Bron: Omroepledentellingen Commissariaat van de Media, jaarverslagen van de betreffende omroepen

2.11 Politieke partijen

Na de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 zijn er elf partijen in de Tweede Kamer vertegenwoordigd. Tien daarvan zijn ledenpartijen, waarvan er vier op ten minste één meetpunt vanaf 1980 meer dan 50.000 leden hadden. Deze partijen zijn opgenomen in tabel 2.16. In hoofdstuk 4 komen ook de ledenaantallen van de in organisatorisch opzicht kleinere partijen aan bod.

Moderne politieke partijen die ledenorganisaties zijn, bestaan in Nederland sinds het eind van de negentiende eeuw. De eerste ledenpartij was de in 1879 opgerichte Anti-Revolutionaire Partij (ARP) van Abraham Kuiper, een van de voorlopers van het huidige CDA (Christen-Democratisch Appèl). Partijleden hebben een formele relatie met een partij; ze hebben zich aangemeld als lid, het lidmaatschap is door de partij geaccepteerd, ze betalen contributie en hebben ledenrechten en -plichten (vgl. Koole 1992). Leden zijn voor politieke partijen van belang omdat ze de partijen in staat stellen hun intermediaire rol tussen burgers en overheid te vervullen. Dat doen ze onder andere door namens partijen vertegenwoordigende functies te vervullen, door de partijorganisatie draaiende te houden, door met kiezers te communiceren en door invloed uit te oefenen op de kandidaten en koers van de partij (zie verder hoofdstuk 4). Partijen zijn voor hun inkomsten deels afhankelijk van leden. Niet alleen vanwege de contributie die leden betalen, maar ook omdat de overheidssubsidie van partijen deels afhankelijk is van leden. Zo komen alleen partijen met ten minste 1000 leden in aanmerking voor subsidie (Wsppl art. 2, lid 3) en telt het aantal leden mee bij de hoogte van de subsidie.

De ledenaantallen van politieke partijen worden elk jaar bijgehouden door het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP, zie www.dnpp.nl), dat deze cijfers aan het begin van het kalenderjaar op de website zet en bekendmaakt. Het DNPP inventariseert deze cijfers bij de partijen zelf (zie o.a. Voerman en Van Schuur 2011 voor een overzicht van de ontwikkeling in de ledenaantallen van politieke partijen in Nederland).

Het absolute aantal leden van het CDA, de PvdA (Partij van de Arbeid) en de vvd (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie) is in de periode 1980-2012 aanzienlijk gedaald. Terwijl deze drie partijen samen in 1980 nog 342.000 leden hadden, lag dat in 2012 55% lager (159.000 leden). Zoals we in hoofdstuk 4 zullen zien, had de vvd haar ledenhoogtepunt begin jaren tachtig, voor de PvdA en de voorlopers van het CDA lag het hoogtepunt in de ledenaantallen eind jaren vijftig/begin jaren zestig. Het aantal leden van het CDA, de PvdA en de vvd daalde tot 2000 sterk, daarna vlakke de daling af. Het ledenaantal van de PvdA groeide zelfs licht aan het begin van de eenentwintigste eeuw. De ontwikkeling van het ledenaantal van de SP (Socialistische Partij), die sinds 1972 meedoet aan de Tweede Kamerverkiezingen maar pas in 1994 voor het eerst werd gekozen, verloopt via een ander patroon. Van 1994 tot 2009 steeg het aantal leden van de SP, pas daarna liep het iets terug. Aangezien het aantal partijlidmaatschappen daalt en de kiesgerechtigde bevolking stijgt, daalt de organisatiegraad van partijen. In 2012 was 2,5% van de kiesgerechtigde bevolking lid van een politieke partij, in 1982 was dat 4,5% (Voerman en Van Schuur 2011: 210).

Tabel 2.16

Ontwikkelingen in het aantal leden van politieke partijen, 1980-2012^a (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	ledenaantal in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
CDA	1980	61	-2,6	-1,8	-3,4
PvdA	1946	54	-2,3	-0,3	-1,3
VVD	1948	38	-2,5	-2,9	+0,6
SP	1972	44	-	+7,6	-4,3
totaal (excl. SP)		154	-2,5	-1,6	-1,7
gemiddelde groei of krimp per organisatie		51	-2,5	-1,6	-1,7
totaal (incl. SP)		198	-1,7	+0,0	-2,3
gemiddelde groei of krimp per politieke partij		66	-1,7	+0,0	-2,3
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar		13.244	+0,8	+0,5	+0,7

a Het DNPP brengt de ledenaantallen van partijen in kaart vanaf het moment waarop ze in de Tweede Kamer zijn gezeteld. Voor het CDA, de PvdA en de VVD geldt dat ze al vóór 1980 in de Tweede Kamer zetelden. De SP doet dit pas sinds 1994. Vandaar dat hun ledenaantal pas vanaf dan wordt meegeteld.

Bron: Ledentellingen politieke partijen DNPP (www.dnpp.nl)

2.12 Slot

Tot nu toe hebben we in dit hoofdstuk de ontwikkelingen binnen verschillende organisatietypen besproken. Maar hoe verhouden deze zich tot elkaar? Hoe ziet de ontwikkeling van het leden- en donateursaantal van al deze organisatietypen samen eruit? En in hoeverre wijken de ontwikkelingen van verschillende organisatietypen van elkaar af? Deze vragen staan in deze slotparagraaf centraal.

Lichte relatieve daling donateurs- en lidmaatschapsaantallen

In tabel 2.17 zijn de ontwikkelingen van de leden- en donateursaantallen van verschillende organisatietypen samengevat en opgeteld. Hieruit blijkt dat het totale donateurs- en lidmaatschapsaantal van grote maatschappelijke organisaties tussen 1980 en 2012 met gemiddeld 0,5% per jaar is gestegen. De bevolkingsgroei van volwassenen lag met gemiddeld 0,8% per jaar in deze periode echter hoger. Dit beeld verandert als we de ontwikkeling van kerkleden niet meetellen. In dat geval groeit het totale aantal donateurs- en lidmaatschappen tussen 1980 en 2012 jaarlijks namelijk met gemiddeld 1,3% en dus juist harder dan de bevolking. Tussen 2000 en 2009 alsook tussen 2009 en 2012 groeide het aantal lidmaat- en donateurschappen (bij uitsluiting van kerkleden) jaarlijks gemiddeld met respectievelijk 0,1% en 0,2%. De gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei

van volwassenen lag in deze perioden op respectievelijk 0,5% en 0,7%. De laatste jaren groeit het leden- en donateursaantal van grote organisaties dus net iets minder hard dan de volwassen bevolking. Daarmee is er sprake van een lichte relatieve daling van het totaal aantal donateurs- en lidmaatschappen van grote maatschappelijke organisaties. Deze daling is sinds het intreden van de economische crisis niet sterker dan in de jaren daarvoor.

Tabel 2.17

Ontwikkelingen in het totaal aantal leden en/of donateurs van grote maatschappelijke organisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	ledenaantal in 2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
sport en recreatie (excl. buitengewone sportkoepels en ncc)				
sportkoepels en ncc)	5.081	+0,9	+1,3	+1,0
kerken	6.264	-1,5	-2,2	-1,4
consumentenorganisaties	6.133	+2,2	+1,2	+0,4
internationale hulp en solidariteit (excl. Oxfam Novib, sos Kinderdorpen, War Child, Amref Flying Doctors, Nederlandse Stichting voor Leprabestrijding, Artsen zonder Grenzen, ChildsLife International, Liliame Fonds)				
gezondheidszorg en welzijn (excl. Nierstichting, Longfonds, Stichting Ms Research, Diabetesvereniging Nederland, Reumafonds, Aids Fonds, Revalidatiefonds, Epilepsiefonds, Fonds Slachtofferhulp, NSGG, Stichting Vrienden van De Hoop, Jantje Beton, KNRM)	1.904	+0,2	-0,3	-1,6
natuur en milieu (excl. De12Landschappen, Stichting Proefdiervrij)				
vakbonden (FNV + CNV + MHP)	2.991	+2,0	-1,6	+3,1
vrouwenorganisaties	3.022	+5,4	-0,1	-1,9
ouderenorganisaties	1.653	+0,3	-0,8	-0,3
omroeporganisaties	80	-3,6	-8,1	-3,9
omroeporganisaties	595	+1,3	+1,8	-1,0
omroeporganisaties	3.532	+0,1	-0,6	+1,6
politieke partijen	198	-1,7	+0,0	-2,3
totaal	31.452	+0,5	-0,4	-0,1
totaal (excl. kerken)	25.188	+1,3	+0,1	+0,2
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar	13.244	+0,8	+0,5	+0,7

a In verband met de beperkte beschikbaarheid van gegevens is hier het jaar 2014 weergegeven in plaats van 2012.

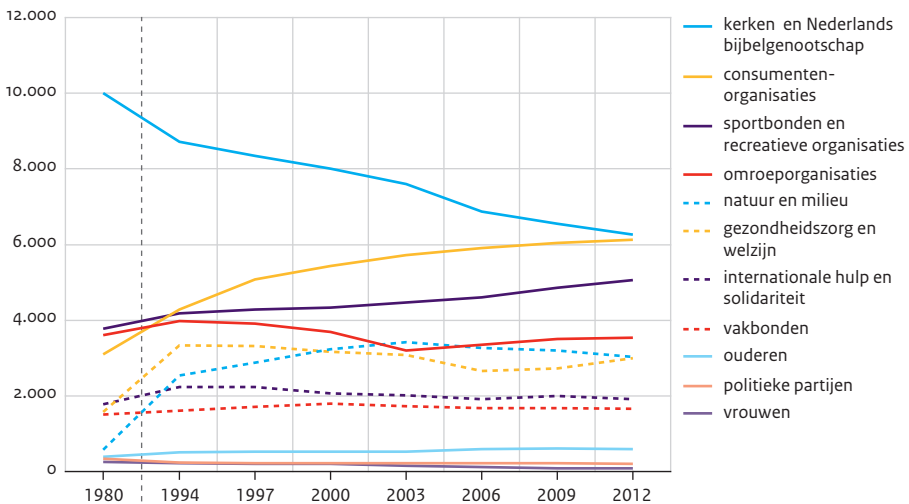
Bron: Ledenrapportages НОС* NSF, kerkledentellingen Kaski, tellingen van afzonderlijke kerken en van het Nederlands Bijbelgenootschap, leden- en donateurstellingen CBF, Vroege Vogels Parade VPRO, vakbondsledentellingen CBS (Statline), omroepledentellingen Commissariaat van de Media, ledentellingen politieke partijen DMP, jaarverslagen recreatieve organisaties, consumentenorganisaties, goede doelen organisaties, vrouwenorganisaties, ouderenorganisaties, omroepen

Grote diversiteit in ontwikkeling tussen organisatietypen

Opvallend is dat niet alle organisatietypen (in dezelfde mate) met een daling van het leden- en donateurs aantal te maken hebben. Dit blijkt ook duidelijk uit figuur 2.2, waarin de ontwikkeling van verschillende typen organisaties tussen 1980 en 2012 wordt weergegeven. Het absolute ledenaantal van kerken en het Nederlands Bijbelgenootschap daalt in deze periode verreweg het hardst. Ook de ledenaantallen van vrouwenorganisaties en politieke partijen krimpen gedurende de hele periode. Voor veel andere organisatietypen geldt dat het aantal donateurs- en lidmaatschappen tussen 1980 en 1994 is gegroeid en daarna ongeveer gelijk is gebleven. De lidmaatschapsaantallen van sportbonden en recreatieve organisaties en consumentenorganisaties groeiden in de periode 1994-2012 zelfs. Wel is de groei van consumentenorganisaties de laatste jaren tot stilstand gekomen door de krimp van de Consumentenbond. De groei van Vereniging de Vastelastenbond, die naar eigen zeggen zou zijn gestimuleerd door de economische crisis, compenseert deze krimp niet. Voor omroepen geldt dat hun lidmaatschapsaantal eerst sterk is teruggelopen, maar dat dit aantal zich de laatste jaren stabiliseert.

Figuur 2.2

Ontwikkelingen in het totaal aantal donateurs- en lidmaatschappen van verschillende typen grote maatschappelijke organisaties, 1994-2012 (in aantallen x 1000)

Bron: Ledenrapportages NOC*NSF, kerkledentellingen Kaski, tellingen van afzonderlijke kerken en van het Nederlands Bijbelgenootschap, donateurstellingen CBS, Vroege Vogels Parade VPRO, vakbondsledentellingen CBS (Statline), omroepledentellingen Commissariaat van de Media, ledentelling politieke partijen DNP, jaarverslagen recreatieve organisaties, consumentenorganisaties, goede doelen organisaties, vrouwenorganisaties, ouderenorganisaties, omroepen

Voor goededoelenorganisaties is het door ontbrekende cijfers en veranderende definities lastig een betrouwbaar beeld van de ontwikkeling van het aantal lidmaat- en donateurschappen te schetsen. Daarom kunnen we alleen met de nodige voorzichtigheid stellen dat de aanvankelijk snelle groei van het aantal lidmaat- en donateurschappen van goededoelenorganisaties tot stilstand is gekomen. Deze ontwikkeling zou verband kunnen houden met de economische crisis, maar harde conclusies zijn op basis van de huidige cijfers niet mogelijk. We vinden dus geen overtuigend bewijs dat de economische crisis tot een sterkere daling van het leden- en donateurs aantal heeft geleid. Dit sluit niet uit dat de leden- en donateurs aantallen van individuele organisaties door de crisis zijn beïnvloed, maar betekent dat er op het niveau van organisatietypen geen trendbreuken zichtbaar zijn sinds de crisis.

Grote diversiteit in ontwikkeling binnen organisatietypen

De ontwikkeling van leden- en donateursorganisaties loopt niet alleen sterk uiteen tussen organisatietypen, maar ook binnen organisatietypen. Binnen ieder organisatietype is er wel één (en vaak ook wel meerdere) organisatie(s) die zich anders ontwikkelt. Een aantal voorbeelden: terwijl de grootste twee kerken van Nederland (de PKN en de RKK) aanzienlijk krimpen, is het ledenaantal van de andere kerken met meer dan 50.000 leden stabiel of groeit het zelfs licht. Verder daalde het leden- en donateurs aantal van internationale hulporganisaties tussen 2009 en 2012 gemiddeld met 1,6% per jaar. Toch groeiden verschillende van deze organisaties fors. En terwijl sportbonden gemiddeld groeiden tussen 2009 en 2012, krompen negen van de 22 bonden. Een aantal snelle groeiers lieten we eerder in dit hoofdstuk in kaders aan het woord (Vereniging de Vastelastenbond, Amref Flying Doctors en Stichting Kinderen Kankervrij (KiKa)). Het gaat om zeer diverse organisaties en de redenen die ze voor hun groei aandragen, lopen dan ook uiteen. Toch is er wel een aantal overeenkomsten waarneembaar. Zo zagen we bij meerdere organisaties dat het groeipotentieel groot was, doordat de organisaties bijvoorbeeld relatief jong zijn. Verder benadrukken verschillende organisaties het belang van een persoonlijke benadering. De groeiende goededoelenorganisaties geven verder aan dat het belangrijk is om mensen mogelijkheden te bieden om hun betrokkenheid bij de organisatie actief te uiten. Een deel van de doelgroep vindt het onvoldoende om alleen maar geld te doneren en wil méér doen.

Concluderend

Samenvattend laat dit hoofdstuk zien dat Nederland ook nu nog een organisatieland is. In 2012 telden we maar liefst 31,4 miljoen lidmaat- en donateurschappen van grote maatschappelijke organisaties. Dit zouden er nog meer zijn geweest wanneer we de leden- en donateurs aantallen van alle grote maatschappelijke organisaties hadden kunnen meenemen. Nu was dit niet mogelijk omdat de leden- en donateurs aantallen van sommige organisaties niet door de tijd heen vergelijkbaar waren. Een aandachtspunt voor toekomstig onderzoek is dan ook om na te gaan hoe leden- en donateurs aantallen gedurende een langere periode op een betrouwbare manier kunnen worden gedocumenteerd. Voor de organisaties waarvoor deze documentatie nu al betrouwbaar lijkt, blijkt de ontwikkeling van de aantallen leden en donateurs sterk uiteen te lopen.

Ook tussen organisatietypen bestaan grote verschillen. Het totale aantal leden en donateurs neemt licht af, maar deze afname is niet groter geworden sinds het intreden van de economische crisis.

Noten

- 1 De leden- en donateurs aantallen van 1980 tot en met 2006 die wij in deze publicatie vermelden, zijn grotendeels overgenomen uit de publicatie *Maatschappelijke organisaties in beeld* (Van den Berg en De Hart 2008). Cijfers zijn alleen aangepast als we betrouwbaardere cijfers tot onze beschikking hebben gekregen.
- 2 Dit onderzoek kent de volgende peilmomenten: 1980, 1994, 1997, 2000, 2003, 2006, 2009, 2012.
- 3 NOC*NSF ontstond in 1993 uit een fusie van het Nederlands Olympisch Comité (NOC) en de Nederlandse Sport Federatie (NSF).
- 4 Met uitzondering van omnisportverenigingen. Deze zijn vaak aangesloten bij meerdere bonden.
- 5 In lijn met de eerdere SCP-studies van 2005 en 2008 scharen we SeniorWeb hier onder de recreatieve organisaties. Het is echter ook mogelijk om SeniorWeb te zien als een ouderenorganisatie.
- 6 De MHP is in april 2014 samen met de politievakbond (ACP) opgegaan in de Vakcentrale voor Professionals (VCP). De meest recente gegevens in dit hoofdstuk zijn van 2012. Daarom verwijzen we in dit hoofdstuk niet naar de VCP, maar naar de MHP.

Bijlage A Leden- en donateursaantallen

Tabel A.1
Ontwikkelingen in het aantal leden van sportbonden, 1980-2012 (in aantallen x 1000)^a

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB)	1889	1052	997	1027	1025	1048	1089	1179	1209	+0,4	+1,6	+0,8
Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (KNLTB)	1899	468	744	728	710	710	699	725	675	+1,1	+0,2	-2,4
Nederlandse Golf Federatie (NGF)	1914	11	69	106	151	209	269	335	388	+11,8	+9,3	+5,0
Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU)	1868	454	322	313	297	295	284	269	242	-2,0	-1,1	-3,5
Koninklijke Nederlandse Hockey-bond (KNHB)	1898	102	129	126	137	162	187	223	233	+2,6	+5,6	+1,5
Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS)	2002	48	118	131	150	143	189	209	213	+4,8	+3,8	+0,6
Koninklijke Nederlandse Zwem Bond (KNZB)	1888	163	164	160	150	152	150	144	145	-0,4	-0,5	+0,2
Atletiekunie	1901	38	80	82	89	98	123	133	137	+4,1	+4,6	+1,1
Nederlandse Volleybal Bond (Nevobo)	1947	139	153	148	136	127	128	125	117	-0,5	-0,9	-2,4
Koninklijke Nederlandse Schaatsen-rijders Bond (KNSB) ^b	1882	139	148	162	163	171	152	43	92	-1,3	-13,6	+28,2 ^c
Nederlandse Bridge Bond (NBB)	1930	39	97	105	112	116	116	116	116	+3,5	+0,3	+0,2
Koninklijk Nederlands Korfbalverbond (KNKV)	1973	105	93	95	97	97	95	101	96	-0,3	+0,5	-1,8
Nederlandse Ski Vereniging (NSkIV)	1927	63	161	146	143	141	119	103	91	+1,2	-3,6	-3,9
Koninklijk Nederlands Watersport-verbond (KNWV)	1890	65	97	101	102	111	114	101	87	+0,9	-0,2	-4,6
Nederlandse Wandelsport Bond (NWB)	1934	14	30	29	29	26	31	33	66	+4,9	+1,7	+25,3

Tabel A.1 (vervolg)

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Badminton Nederland	1931	69	84	86	74	57	66	60	52	-0,9	-2,3	-4,9
Koninklijke Nederlandse Klim- en Bergsport Vereniging (NKBV)	1902	21	46	53	58	62	57	54	56	+3,1	-0,7	+1,1
Nederlands Handbal Verbond (NHV)	1936	101	63	58	55	57	57	56	53	-2,0	+0,3	-1,8
Judo Bond Nederland (JBN)	1939	54	57	58	55	56	55	61	58	+0,2	+1,1	-1,6
Koninklijke Nederlandse Motorrijders Vereniging (KNMV)	1904	27	25	23	24	30	36	47	56	+2,3	+7,6	+5,8
Nederlandse Toer Fiets Unie (NTFU)	1956	50	32	32	33	38	41	46	54	+0,2	+3,7	+5,5
Squash Bond Nederland (SBN)	1938	9	37	51	51	46	17	16	16	+1,9	-12,2	+1,0
totaal		3232	3745	3820	3841	3953	4074	4180	4251	+0,9	+0,9	+0,6
gemiddelde groei of krimp per organisatie		147	170	174	175	180	185	190	193	+0,9	+0,9	+0,6
Nederlandse bevolking 6 t/m 79 jaar		12.708	13.706	13.906	14.182	14.430	14.552	14.723	14.940	+0,5	+0,4	+0,5

- a NOC*NSF maakt sinds 2011 gebruik van een nieuw systeem om ledenaantallen met een grotere betrouwbaarheid te registreren, KISS. Voor 2012 is gebruikt gemaakt van de KISS-cijfers, tot 2009 is gebruik gemaakt van de oude registratie van ledenaantallen. In bijlage tabel A.2 is te zien in hoeverre deze oude en nieuwe cijfers van elkaar afwijken.
- b De ledenaantallen van de KNSB dalen tussen 2006 en 2009 sterk. Dit komt doordat de definitie van lidmaatschap in die periode is veranderd. Vanaf 2009 worden alleen leden meegeteld die 18 jaar of ouder zijn (voorheen ging het om leden van 16 jaar en ouder). In 2010 heeft NOC*NSF de regeling afgeschaft dat iedere drie natuurijsleden als één lid van de KNSB mochten worden beschouwd. Daarnaast werd de eis gesteld dat alle leden ten minste 5 euro aan de KNSB afdragen. Veel natuurijsverenigingen vonden dit bedrag te hoog (voorheen betaalden ze ongeveer 25 cent per lid). Daarom zijn ze uit de koepel gestapt, met een ledendaling als gevolg. Vanaf 2010 zijn ook skaters in de cijfers opgenomen.
- c De grote jaarlijkse stijging tussen 2009 en 2012 komt vermoedelijk door deze wijzigingen in ledendefinities, zie ook noot b.

Bron: Ledenrapportages NOC*NSF

Tabel A.2

Ontwikkelingen in het aantal leden van sportbonden, 1980-2012 (in aantallen x 1000)^a

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2011	2011 KISS	2012 KISS
Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB)	1889	1052	997	1027	1025	1048	1089	1179	1206	1208	1209
Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (KNLTB)	1899	468	744	728	710	710	699	725	669	688	675
Nederlandse Golf Federatie (NGF)	1914	11	69	106	151	209	269	335	361	386	388
Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU)	1868	454	322	313	297	295	284	269	246	244	242
Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB)	1898	102	129	126	137	162	187	223	231	225	233
Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS)	2002	48	118	131	150	143	189	209	212	219	213
Koninklijke Nederlandse Zwembond (KNZB)	1888	163	164	160	150	152	150	144	140	76	145
Atletiekunie	1901	38	80	82	89	98	123	133	138	138	137
Nederlandse Volleybal Bond (Nevobo)	1947	139	153	148	136	127	128	125	125	120	117
Koninklijke Nederlandse Schaatsenrijders Bond (KNSB) ^b	1882	139	148	162	163	171	152	43	119	119	92
Nederlandse Bridge Bond (NBB)	1930	39	97	105	112	116	116	116	117	92	116
Koninklijk Nederlands Korfbalverbond (KNKV)	1973	105	93	95	97	97	95	101	98	96	96
Nederlandse Ski Vereniging (NSkiV)	1927	63	161	146	143	141	119	103	91	90	91
Koninklijk Nederlands Watersportverbond (KNWV)	1890	65	97	101	102	111	114	101	90	83	87
Nederlandse Wandelsport Bond	1934	14	30	29	29	26	30	33	60	53	66
Nederlandse Badminton Bond	1931	69	84	86	74	57	66	60	56	56	52
Koninklijke Nederlandse Klim- en Bergsport Vereniging (NKBV)	1902	21	46	53	58	62	57	54	55	55	56
Nederlandse Handbal Verbond (NHV)	1936	101	63	58	55	57	57	56	54	54	53
Judo Bond Nederland (JBN)	1939	54	57	58	55	56	55	61	53	53	58
Koninklijke Nederlandse Motorrijders Vereniging (KNMV)	1904	27	25	23	24	30	36	47	53	53	56
Nederlandse Toer Fiets Unie (NTFU)	1956	50	32	32	33	38	41	46	51	50	54
Squash Bond Nederland (SBN)	1938	9	37	51	51	46	17	16	16	16	16
totaal		3232	3745	3820	3841	3953	4074	4180	4239	4175	4251
gemiddelde groei of krimp per organisatie		147	170	174	175	180	185	190	193	190	193

a NOC*NSF maakt sinds 2011 gebruik van een nieuw systeem om ledenaantallen met een grotere betrouwbaarheid te registreren. Voor 2011 wordt aangegeven in hoeverre de ledenaantallen in KISS afwijken van de daarvoor gebruikte registratiemethode.

b De ledenaantallen bij de KNSB dalen tussen 2006 en 2009 sterk. Dit komt doordat de definitie van lidmaatschap in die periode is veranderd. Vanaf 2009 worden alleen leden meegeteld die 18 jaar of ouder zijn (voorheen ging het om leden van 16 jaar en ouder). In 2010 heeft NOC*NSF de regeling afgeschaft dat iedere drie natuurijsleden als één lid van de KNSB mochten worden beschouwd. Daarnaast werd de eis gesteld dat alle leden ten minste 5 euro afdragen aan de KNSB. Veel natuurijsverenigingen vonden dit bedrag te hoog (voorheen betaalden ze ongeveer 25 cent per lid). Daarom zijn ze uit de koepel gestapt, met een ledendaling als gevolg.

Bron: Ledenrapportages NOC*NSF

Tabel A.3

Ontwikkelingen in het aantal leden van buitengewone sportkoepels, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)^a

	sinds											2012	2009	2006	2003	2000	1997	1994	1980	2009-2012 (%)	2000-2009 (%)	2009-2012 (%)
	1946	1946	1946	1946	1946	1946	1946	1946	1946	1946	1946											
Nederlandse Katholieke Sportfederatie (NKS)	402	350	362	384	405	419	434	320	-0,7	+1,4	-9,6											
Nederlandse Culturele Sportbond (NCS)	40	41	188	228	244	210	202	197	+5,1	-1,3	-1,0											
Stichting Studentensport Nederland	68	64	52	67	70	94	100	100	+1,2	+4,6	+0,0											
Nederlandse Christelijke Sport Unie (NCSU)	121	118	203	210	165	144	125	71	-1,6	-5,6	-17,2											
totaal	631	573	805	889	884	867	862	688	+0,3	-0,3	-7,2											
gemiddelde groei of krimp per organisatie	158	143	201	222	221	217	216	172	+0,3	-0,3	-7,2											
Nederlandse bevolking 6 t/m 79 jaar	12.708	13.706	13.906	14.182	14.430	14.552	14.723	14.940	+0,5	+0,4	+0,5											

a Anders dan voor reguliere bonden heeft NOC*NSF de registratiewijze van ledenaantallen van bijzondere sportkoepels niet gewijzigd.

Bron: Ledenrapportages NOC*NSF

Tabel A.4

Ontwikkelingen in het aantal leden van recreatieve organisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)^a

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980- 2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000- 2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009- 2012 (%)
Sportvisserij Nederland ^b	2006	462	355	360	365	381	353	454	489	+0,2	+2,5	+2,5
SeniorWeb	2002	-	-	-	-	24	69	100	140	-	-	+11,9
Scouting Nederland	1973	102	122	123	117	114	114	110	109	+0,2	-0,7	-0,4
Supportersvereniging Ajax (sva) ^c	1992	-	45	75	76	78	81	87	92	-	+1,4	+2,1
Hobby Computer Club (HCC) ^d	1977	3	.	.	.	205	172
totaal (excl. HCC)		564	522	558	558	597	617	751	830	+1,2	+3,4	+3,4
gemiddelde groei of krimp per organisatie		282	174	186	186	149	154	188	207	-1,0	+0,1	+3,4

a Vanwege de diversiteit van de doelgroepen die de organisaties bedienen, zijn deze ledenaantallen niet afgezet tegen de ontwikkeling van de Nederlandse bevolking.

b Komt voort uit een fusie tussen de NVVS (Nederlandse Vereniging Van Sportvisserfederaties) en OVb (Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij); daarvoor behartigde de NVVS 25 jaar de belangen van de Nederlandse sportvisserij en was de OVb ruim 54 jaar kennis- en adviescentrum op het gebied van zoetwatervisserij en visstandbeheer. De cijfers in de rij Sportvisserij Nederland voor de jaren 1980, 1994, 1997 en 2000 zijn de ledenaantallen van de NVVS.

c Sinds november 2012 is Sportvisserij Nederland lid van NOC*NSF. Sinds 2013 worden hun ledentallen door NOC*NSF gerapporteerd.

d Cijfers voor 2009 ontbreken. Aantal in 2009 geschat op basis van cijfers uit 2006 en 2012.

e Cijfers ontbreken voor de perioden 1994-1997 en 2009-2012.

Bron: Jaarverslagen van de betreffende organisaties

Tabel A.5

Ontwikkelingen in het aantal leden van kerken en het Nederlands Bijbelgenootschap, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)^a

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003 ^c	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp	1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp	2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp	2009-2012 (%)
Rooms-Katholieke Kerk in Nederland (RKK)	1853 ^b	5453	5460	5283	5106	4533	4352	4212	4044		-0,9	-2,1	-2,1	-1,3	
Protestantse Kerk in Nederland (PKN; tot aan 2004: NHK, GKN + ELK)	2004	3834	2599	2435	2271	2458	1944	1789	1721		-2,5	-2,6	-2,6	-1,3	
Gereformeerde Kerken vrijgemaakt	1944	99	121	124	125	126	126	124	122		+0,7	-0,1	-0,1	-0,5	
Gereformeerde Gemeenten	1907	84	94	96	98	101	103	105	106		+0,7	+0,7	+0,7	+0,4	
Christelijk Gereformeerde Kerken in Nederland	1892	74	75	75	75	75	75	74	74		+0,0	-0,1	-0,1	+0,0	
Hersteld Hervormde Kerk	2004	-	-	-	-	-	70	58	59		-	-	-	+0,6	
totaal		9544	8349	8013	7675	6941	6670	6362	6126		-1,4	-2,1	-2,1	-1,3	
gemiddelde groei of krimp per organisatie		1909	1670	1603	1535	1388	1112	1060	1021		-1,9	-4,0	-4,0	-1,3	
Nederlands Bijbelgenootschap	1814	454	372	337	331	303	202	182	138		-3,7	-6,4	-6,4	-8,8	
totaal kerken en Nederlands Bijbelgenootschap		9998	8721	8350	8006	7244	6872	6544	6264		-1,5	-2,2	-2,2	-1,4	

a Omdat kerken kinderen soms wel en soms niet meetellen als lid, zetten we de ontwikkeling van het aantal kerkleden niet af tegen de bevolkingsontwikkeling.

b Herstel van de bisschoppelijke hiërarchie.

c Behalve voor de RKK en PKN zijn alle cijfers in 2003 geschat op basis van de cijfers in 2000 en 2006.

Bron: Kerklidertellingen Kaski, tellingen van afzonderlijke kerken en van het Nederlands Bijbelgenootschap

Tabel A.6
Ontwikkelingen in het aantal leden van consumentenorganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB	1883	2.500	3.100	3.500	3.500	3.800	3.869	3.967	3.964	+1,5	+1,4	+0,0
Vereniging Nederlandse Woonbond	1990	-	155	417	717	682	795	849	945	-	+1,9	+3,6
Vereniging Eigen Huis	1974	85	385	500	584	636	667	690	701	+6,8	+1,9	+0,5
Consumentenbond	1953	510	650	663	635	601	561	512	473	-0,2	-2,4	-2,6
Vereniging de Vastelastenbond ^a	2004	-	-	-	-	-	19	33	50	-	-	+15,0
totaal		3.095	4.290	5.080	5.436	5.719	5.911	6.051	6.133	+2,2	+1,2	+0,4
gemiddelde groei of krimp per organisatie		1.032	1.073	1.270	1.359	1.430	1.182	1.210	1.227	+0,5	-1,3	+0,4
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar		10.152	11.978	12.149	12.373	12.599	12.752	12.958	13.244	+0,8	+0,5	+0,7

a Vanwege ontbrekende cijfers voor 2006 is het ledenaantal van 2007 weergegeven.

Bron: Jaarverslagen van de betreffende organisaties

Tabel A.7

Ontwikkelingen in het aantal leden en/of donateurs van internationale hulporganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde		gemiddelde
										jaarlijkse groei of krimp	1980-2012 (%)	
Nederlandse Rode Kruis ^a	1873	1.072	1.000	900	750	675	591	547	564	-2,0	-3,5	+1,1
Oxfam Novib ^{b,d}	1956	140	279	263	232	306	390	429	362 ^e	+3,3 ^c	+7,1	-5,7 ^e
Unicef ^a	1955	15	61	69	90	158	244	310	345	+10,3	+14,7	+3,7
Cordaid ^b	1999	-	-	-	307	329	308	425	316	-	+3,7	-9,4
Cordaid Memisa (vanaf 1999 bij Cordaid) ^b	1925	95	146	116	-	-	-	-	-	-	-	-
Cordaid Mensen in Nood (vanaf 1999 bij Cordaid) ^b	1914	175	174	157	-	-	-	-	-	-	-	-
Amnesty International ^b	1968	45	160	185	217	261	294	305	279	+5,9	+3,9	-3,0
sos Kinderdorpen ^{b,d}	1949	30	30	40	30 ^f	100 ^f	110	133	181	+2,1	+4,9 ^f	+10,8
Plan Nederland ^b	1975	65	282	400	350 ^g	196 ^g	145	130 ^h	115	+1,8	-10,4	-4,0
War Child ^{a,d}	1995	-	-	-	-	-	-	-	107	-	-	-3,6 ⁱ
Liliane Fonds ^{b,d}	1980	-	69	54	60	71	84	87	91	+1,6 ^j	+4,2	+1,8
Stichting Terre des Hommes Nederland ^b	1966	30	130	130	92 ^k	85	77	90	84	+3,3	-0,2	-2,0
Edukans ^b	2002	-	-	-	-	50	50	45	79	-	-	+20,8
Stichting Amref Flying doctors (van 1969-1975)												
Medisch Werk Afrika en van 1975-1977 Amref Nederland) ^{b,d}	1969	-	-	-	-	-	20	42	72	-	+27,7 ⁱ	+19,8
Stichting Vluchteling ^a	1976	230	228	225	200	200	140	92	70	-3,7	-8,2	-9,0
Nederlandse Stichting voor Leprabestrijding ^{b,d}	1967	80	370	370 ^m	130 ^m	150	135	100 ⁿ	64	+4,2	-2,9	-13,7
Woord en Daad ^b	1973	55	55	55	55	55	55	55	52	-0,2	+0,0	-1,9
Artsen zonder Grenzen ^{b,d}	1984	-	650	850	700	700 ^p	487 ^p	464	-	-	-0,8	-3,0 ^o
ChildsLife International ^{c,d}	1995	-	-	80	82	85	115	-	-	-	+5,8 ^q	-
totaal (excl. Oxfam Novib, sos Kinderdorpen, War Child, Liliane Fonds, Amref Flying Doctors, Nederlandse Stichting voor Leprabestrijding, Artsen zonder Grenzen, ChildsLife International)		1.782	2.305	2.291	2.121	2.080	1.988	2.085	1.996	+0,2	-0,3	-1,6
gemiddelde groei of krimp per organisatie		198	231	229	236	208	199	209	200	+0,2	-1,6	-1,6

Tabel A.7 (vervolg)

	sinds											2012	2009	2006	2003	2000	1997	1994	1980	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012														
totaal (excl. Nederlandse Rode Kruis, Oxfam Novib, sos Kinderdorpen, War Child, Liliane Fonds, Amref Flying Doctors, Nederlandse Stichting voor Leprabestrijding, Artsen zonder Grenzen, ChildsLife International)																						
	710	1.305	1.391	1.371	1.405	1.397	1.539	1.431	+2,0	+1,1	-2,6											
gemiddelde groei of krimp per organisatie	89	145	155	171	156	155	171	159	+1,6	-0,3	-2,6											
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar	10.152	11.978	12.149	12.373	12.599	12.752	12.958	13.244	+0,8	+0,5	+0,7											

a Het gaat hier alleen om de leden en/of structurele donateurs; donateurs die periodiek schenken.

b Het gaat hier om zowel de leden, structurele donateurs als incidentele donateurs.

c Definitie lid/donateur onbekend.

d De gegevens zijn niet consequent over de tijd heen vergelijkbaar, waardoor ze niet kunnen worden meegenomen bij de berekening van de totale leden- en donateursaantallen.

e Vanaf 2012 worden donateurs met meerdere fondsenwervende niet langer twee keer meegeteld. De gemiddelde jaarlijkse groeipercentages worden daarom berekend voor de perioden 1980-2011 en 2009-2011.

f Onwaarschijnlijke en onverklaarbare stijging van het donateursaantal tussen 2000 en 2003. Hierom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2003 en 2009 getoond.

g Plotselinge daling tussen 2000 en 2003 het gevolg van de nasleep van de negatieve publiciteit rondom het hoge inkomen van de directeur eind 1999.

h Donateursaantal voor 2009 geschat op basis van aantallen in 2006 en 2012.

i Cijfers zijn pas vanaf 2011 beschikbaar. Daarom wordt alleen het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2011 en 2012 getoond.

j Cijfers voor 1980 ontbreken. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 1994 en 2012 getoond.

k Cijfers voor 2000 ontbreken; cijfers 2001 in plaats van 2000.

l Cijfers voor de periode 1980 tot en met 2003 ontbreken. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 1980 en 2012 niet getoond en wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage 2006 (i.p.v. 2000) tot en met 2009 getoond.

m Daling van het donateursaantal tussen 1997 en 2000 gevolg van definitieverandering 'donateurs'.

n Cijfers voor 2009 ontbreken. Donateursaantal voor 2009 geschat op basis van aantallen in 2006 en 2012.

o Cijfers voor 2012 ontbreken. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2009 en 2011 getoond.

p Onwaarschijnlijke en onverklaarbare daling van het donateursaantal tussen 2003 en 2006.

q Cijfers voor de periode 2009 tot en met 2012 ontbreken. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2000 en 2006 (i.p.v. 2009) getoond en wordt er geen gemiddeld groeipercentage weergegeven voor de jaren 2009 tot en met 2012.

Bron: Leden- en donateurstellingen c.b.f., jaarverslagen van de betreffende organisaties

Tabel A.8

Ontwikkelingen in het aantal leden en/of donateurs van gezondheidsorganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
KWF Kankerbestrijding ^b	1949	695	1053	1010	800	910	650	800	967	+1,0	+0,0	+6,5
Nationale Vereniging de Zonnebloem ^b	1949	295	414	550	610	645	620	610	544	+1,9	+0,0	-3,7
Nederlandse Hartstichting ^b	1964	550	1503	1153	1145	800	530	503	552	+0,0	-8,7	+3,1
Stichting Kinderen Kankervrij (Kika) ^a	2002	-	-	-	-	16	64	124	244	-	-	+25,2
Nierstichting ^{c,d}	1967	415	451	499	503	552	600 ^f	600 ^e	228 ^f	+1,4 ^f	+3,0 ^e	-
Stichting CliniClowns Nederland ^a	1992	-	0	3	13	64	151	197	201	-	+35,3	+0,7
Stichting Ms Research ^{c,d}	1980	^g	150	150	175	175	150	150	150	+0,0 ^g	-1,7	+0,0
Longfonds (tot 2013 Nederlands Astma Fonds) ^h	1959	24	533	745	556	355 ^h	73 ^h	126	135	+12,1	+3,0	+2,2
Alzheimer Nederland ^b	1984	-	110	250	215	230	240	125	109	-	-5,8	-4,5
Diabetesvereniging Nederland ^{b,d}	1945	35	40	42	50	56	58 ⁱ	104 ⁱ	104 ⁱ	+1,4	+2,5 ^j	-13,3 ⁱ
Maag Lever Darm Stichting ^b	1981	-	25	41	41	60	80	60	79	-	+4,3	+9,7
Nederlandse Patiëntenvereniging ^a	1982	-	58	65	70	80	75	70	64	-	-0,1	-3,0
Reumafonds ^{a,d}	1926	80	165	184	189	197	200	198 ^k	63 ^k	+3,0	+0,5	-3,1 ^k
Aids Fonds ^{a,d}	1985	-	90	90 ⁱ	200 ⁱ	120 ⁱ	130	95	59	-	-3,8 ⁱ	-14,7
Hersenstichting ^a	1989	-	5	50	67	67	35	49	53	-	-3,5	+2,9
Revalidatiefonds ^{d,m}	1960	ⁿ	ⁿ	55	55	65	57	60	45	+0,7 ⁿ	+1,0	+0,0 ⁿ
Epilepsiefonds ^{c,d,o}	1893	259	157	125	125	90	70	54	29	^o	^o	^o
totaal (excl. Nierstichting, Stichting Ms Research, Longfonds, Diabetesvereniging Nederland, Reumafonds, Aids Fonds, Revalidatiefonds, Epilepsiefonds)		1.540	3.318	3.272	3.136	3.047	2.595	2.687	2.962	+1,9	-1,7	+2,6

Tabel A.8 (vervolg)

gemiddelde groei of krimp per organisatie	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp		
										1980–2012 (%)	2000–2009 (%)	2009–2012 (%)
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar		385	332	327	314	305	260	269	296	-0,7	-1,7	+2,6
		10.152	11.978	12.149	12.373	12.599	12.752	12.958	13.244	+0,8	+0,5	+0,5

- a Het gaat hier alleen om de leden en/of structurele donateurs: donateurs die periodiek schenken.
- b Het gaat hier om zowel de leden, structurele donateurs als incidentele donateurs.
- c Definitie lid/donateur onbekend.
- d De gegevens zijn niet consequent over de tijd heen vergelijkbaar, waardoor ze niet kunnen worden meegenomen bij de berekening van de totale leden- en donateursaantallen.
- e Donateursaantal 2009 onbekend. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2000 en 2006 getoond.
- f Onwaarschijnlijke en onverklaarbare daling van het donateursaantal tussen 2006 en 2012. Hierdoor is het niet mogelijk betrouwbare jaarlijkse groeicijfers te presenteren voor de periode 2009 tot en met 2012 en worden de gemiddelde jaarlijkse groeicijfers tussen 1980 en 2006 (i.p.v. 2012) gepresenteerd.
- g Cijfers voor 1980 ontbreken. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 1994 en 2012 getoond.
- h Tot en met 2003 zowel structurele donateurs, incidentele donateurs, als leden. Daarna enkel structurele donateurs en leden. Als gevolg hiervan een plotselinge daling van het aantal donateurs tussen 2003 en 2006.
- i Onwaarschijnlijke en onverklaarbare stijging van het donateursaantal tussen 2006 en 2012.
- j Cijfers voor 2009 ontbreken. Daarom worden de gemiddelde jaarlijkse groepercentages van de perioden 2000 tot en met 2006 en 2011 tot en met 2012 getoond.
- k Onwaarschijnlijke en onverklaarbare daling van het donateursaantal tussen 2009 en 2011. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2011 en 2012 getoond.
- l Onwaarschijnlijke en onverklaarbare stijging van het donateursaantal tussen 1997 en 2000. Onwaarschijnlijke en onverklaarbare daling van het aantal donateurs tussen 2000 en 2003. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2003 en 2009 getoond.
- m Vanaf 2011 enkel structurele donateurs, daarvoor het gehele bestand aan adressen dat bij wervingsacties kon worden aangeschreven. Deze verandering verklaart de daling van het donateursaantal tussen 2009 en 2012. Hierom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2011 en 2012 getoond.
- n Cijfers zijn pas vanaf 1997 beschikbaar. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 1997 en 2012 getoond.
- o Definitie van 'donateur' is aan verandering onderhevig geweest (wanneer welke definitie is gebruikt, is niet meer te achterhalen). Hierdoor kunnen er geen betrouwbare gemiddelde jaarlijkse groeipercentages worden gepresenteerd.

Bron: Leden- en donateurstellingen c&f, jaarverslagen van de betreffende organisaties

Tabel A.9

Ontwikkelingen in het aantal leden en/of donateurs van welzijnsorganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp		
		1980-2012 (%)	2000-2009 (%)	2009-2012 (%)								
Stichting Leger des Heils Fondsenwerving ^{d,e}	1887	470	460	450	450	430	410 ^e	207 ^e	241	+0,1	-1,5 ^e	+5,2
Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levensinde (NvVE) ^b	1973	15	70	96	100	103	104	109	141	+7,2	+0,9	+9,0
Fonds Slachtofferhulp ^{d,f}	1984	-	23	43	60	90	100	65	70	-	f	f
Siriz (tot 2010 Vereniging ter Bescherming van het Ongeboren Kind) ^b	1971	11	101	102	100	105	100	84	69	+5,9	-1,9	-6,5
Stichting Vrienden van De Hoop ^{c,d}	1975	. ^g	. ^g	. ^g	. ^g	68	70 ^h	22 ^h	27	. ^g	+1,0 ^h	+6,5
Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind (Nsgk) ^{c,d}	1950	92	92	92	92	92	92 ^h	38 ^h	37	-0,1	+0,0 ^h	-0,8
Jantje Beton ^{c,d}	1968	j	20	20	20	50	50 ^h	10 ^h	7	+3,9 ⁱ	+0,0 ^h	-12,3
Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij (KNRM) ^{d,f}	1824	55	70	65	70	73	75	75	j	f	f	f
totaal (incl. NvVE, Siriz)		26	171	198	200	208	204	193	209	+6,7	-0,4	+2,8
gemiddelde groei of krimp per organisatie		13	86	99	100	104	102	96	105	+6,7	-0,4	+2,8
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar		10.152	11.978	12.149	12.373	12.599	12.752	12.958	13.244	+0,8	+0,5	+0,7

a Het gaat hier alleen om de leden en/of structurele donateurs; donateurs die periodiek schenken.

b Het gaat hier om zowel de leden, structurele donateurs als incidentele donateurs.

c Definitie lid/donateur onbekend.

d De gegevens zijn niet consequent over de tijd heen vergelijkbaar, waardoor ze niet kunnen worden meegenomen bij de berekening van de totale leden- en donateursaantallen.

e Sterke daling van het ledental door een definitieverandering tussen 2006 en 2009. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2000 en 2006 getoond. Vanaf 2009 worden alleen leden en structurele donateurs meegeteld.

f Definitie van 'donateur' is aan verandering onderhevig geweest (wanneer welke definitie is gebruikt, is niet meer te achterhalen). Hierdoor kunnen er geen betrouwbare gemiddelde jaarlijkse groeipercentages worden gepresenteerd.

g Cijfers tussen 1980 en 2000 ontbreken. Daarom wordt er geen gemiddeld jaarlijks groeipercentage gegeven voor 1980 tot en met 2012.

h Onwaarschijnlijke en onverklaarbare daling van het aantal leden/donateurs tussen 2006 en 2009. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2000 en 2006 getoond.

i Cijfers voor 1980 ontbreken. Daarom wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 1994 en 2012 getoond.

j Cijfers voor 2012 ontbreken.

Bron: Leden- en donateurstellingen c.b.f., jaarverslagen van de betreffende organisaties

Tabel A.10

Ontwikkelingen in het aantal leden en/of donateurs van natuur- en milieuorganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Wereld Natuur Fonds ^b	1962	100	690	708	773	850	920	910	870	+7,0	+1,8	-1,5
Natuurmonumenten ^b	1905	260	725	870	965	945	900	830	732	+3,3	-1,7	-4,1
Greenpeace Nederland ^b	1971	18	586	611	666	674	580	520	466	+10,7	-2,7	-3,6
Derzlandschappen ^{d,e}	2009	.	221	234	253	272	303	304	312	+1,9 ^e	+2,1	+0,9
Dierenbescherming ^b	1864	100	180	188	192	197	200	200	180	+1,9	+0,5	-3,4
International Fund for Animal Welfare (IFAW) ^c	1981	-	130	220	291	326	190	174	159	-	-5,5	-3,1
Vogelbescherming Nederland ^a	1899	26	80	102	125	124	127	150	154	+5,7	+2,0	+0,8
World Society for the Protection of Animals ^b	1950	10	10	8	26	42	65	113	136	+8,5	+17,5	+6,3
Stichting AAP ^a	1972	1	9	43	58	91	86	120	133	+16,5	+8,4	+3,4
Milieudefensie ^b	1972	14	35	34	43	71	92	78	84	+5,7	+6,9	+2,1
Zeehondencreche Lenie 't Hart ^a	1974	20	45	43	48	53	57	63	63	+3,7	+3,1	+0,3
Stichting Proefdiervrij ^{c,d}	1897	10	10	20	26	42	51	53	50 ^f	+5,5 ^f	+8,5	-1,2 ^f
Waddenvereniging ^a	1965	20	54	48	49	49	45	44	46	+2,6	-1,2	+1,2
totaal (excl. DenzLandschappen, Stichting Proefdiervrij)		569	2.544	2.876	3.236	3.422	3.262	3.202	3.022	+5,4	-0,1	-1,9
gemiddelde groei of krimp per organisatie		57	254	288	324	342	326	320	302	+5,4	-0,1	-1,9
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar		10.152	11.978	12.149	12.373	12.599	12.752	12.958	13.244	+0,8	+0,5	+0,7

a Het gaat hier alleen om de leden en/of structurele donateurs: donateurs die periodiek schenken.

b Het gaat hier om zowel de leden, structurele donateurs als incidentele donateurs.

c Definitie lid/donateur onbekend.

d De gegevens zijn niet consequent over de tijd heen vergelijkbaar, waardoor ze niet kunnen worden meegenomen bij de berekening van de totale leden- en donateurs aantallen.

e Tot 2009 werden de ledentallen van DenzLandschappen enkel apart weergegeven. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid over de tijd heen zijn de ledentallen van de afzonderlijke landschappen bij elkaar opgeteld. Deze som is alleen voor 1980 onbekend. Ieder landschap kan zijn definitie van leden zelf bepalen. Het is onbekend of een en dezelfde definitie wordt gebruikt. Vanwege de ontbrekende gegevens voor 1980 wordt het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 1994 en 2012 getoond.

f Vanaf 2012 wordt een andere definitie van donateurs gehanteerd. Daarom worden de gemiddelde jaarlijkse groeipercentages van de perioden 1980 tot en met 2011 en 2009 tot en met 2011 getoond.

Bron: Vroege Vogels Parade VPRO

Tabel A.11

Ontwikkelingen in het aantal leden van vakbonden, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
FNV	1975	1078	1111	1194	1225	1205	1171	1197	1180	+0,3	-0,3	-0,5
CNV	1909	304	338	354	357	355	342	336	341	+0,4	-0,7	+0,4
MHP	1974	118	156	161	207	169	161	135	132	+0,4	-4,6	-0,8
totaal		1500	1605	1709	1789	1729	1674	1668	1653	+0,3	-0,8	-0,3
gemiddelde groei of krimp per organisatie		500	535	570	596	576	558	556	551	+0,3	-0,8	-0,3
Nederlandse beroepsbevolking		5293	6466	6832	7187	7364	7507	7846	7894	+1,3	+1,0	+0,2

Bron: Vakbondsleden tellingen CBS (StatLine, Historische Reeksen, Arbeid en Sociale Zekerheid)

Tabel A.12

Ontwikkelingen in het aantal leden van vrouwenorganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Vrouwen van Nu (voorheen NBVP)	1930	82	75	70	66	58	50	47	44	-1,9	-3,7	-2,3
Passage	1999	65	49	43	50	40	30	26	21	-3,4	-7,1	-6,1
Koninklijk wvvh-vrouwennetwerk	1912	55	40	30	30	25	15	12	10	-5,1	-9,6	-5,0
ZijActief Nederland ^a	1956	57	56	50	48	23	17	6	5	-7,4	-21,1	-5,5
totaal		259	220	193	194	146	112	91	80	-3,6	-8,1	-3,9
gemiddelde groei of krimp per organisatie		65	55	48	49	37	28	23	20	-3,6	-8,1	-3,9
Nederlandse bevolking, vrouwen vanaf 18 jaar		5173	6112	6201	6313	6422	6507	6606	6745	+0,8	+0,5	+0,7

a Verschillende regionale afdelingen van ZijActief Nederland zijn over de jaren heen opgeheven: kvo (31 december 2002), ZijActief Friesland (2004), ZijActief Limburg (1 januari 2007 afgesplitst), ZijActief Flevoland (april 2008), ZijActief Overijssel (1 juli 2012). Daarentegen is ZijActief Brabant Zuid-Oost juist in juli 2003 lid geworden.

Tabel A.13
Ontwikkelingen in het aantal leden van ouderenorganisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	1952	1960	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
Unie KBO ^a	1952	192	14	192	230	236	250	261	308	327	192	-0,1	+3,0	-16,8
KBO-Brabant	2011	-	-	-	-	-	-	-	-	-	132	-	-	-
ANBO	1901	182	182	200	198	198	180	170	177	177	182	-0,1	-0,2	-0,4
PCOB	1960	14	14	80	83	83	90	90	105	109	104	+6,3	+2,2	-3,3
totaal		388	388	510	517	517	520	521	590	613	595	+1,3	+1,8	-1,0
gemiddelde groei of krimp per organisatie		129	129	170	172	172	173	174	197	204	149	+0,4	+1,8	-10,1
Nederlandse bevolking vanaf 50 jaar		3645	3645	4297	4556	4556	4881	5155	5436	5751	5985	+1,6	+1,8	+2,0

a Unie KBO daalt sterk tussen 2009 en 2012 doordat KBO-Brabant (de grootste provinciale bond) zich per 1 januari 2011 heeft afgescheiden.

Bron: Jaarverslagen van de betreffende organisaties

Tabel A.14
Ontwikkelingen in het aantal leden van omroepen, 1980-2014 (in aantallen x 1000 en procenten)^a

	sinds	1980	1994	1997	2000	2004 ^b	2009 ^b	2014 ^b	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
AVROTROS ^c	2014	1.544	1.208	1.151	993	824	869	686	-2,4	-1,5	-4,6
KRO (Katholieke Radio Omroep)	1925	610	615	615	569	476	456	444	-0,9	-2,4	-0,3
EO (Evangelische Omroep)	1967	205	532	592	603	476	439	441	+2,3	-3,5	+0,5
NCRV (Nederlandse Christelijke Radio-Vereniging)	1924	522	548	544	498	365	366	355	-1,1	-3,4	-0,3
VPRO (Vrijzinnig Protestantse Radio Omroep)	1926	186	543	493	459	362	362	340	+1,8	-2,6	-1,2
VARA (Vereniging van Arbeiders Radio Amateurs)	1925	538	531	508	464	420	360	410	-0,8	-2,8	+2,6
BNN (Barts Neverending Network)	1998	-	-	-	107	216	303	338	-	+12,2	+2,3
MAX (MAXimale levenservaring)	2002	-	-	-	-	65	239	346	-	-	+7,8
WNL (Wakker Nederland)	2009	-	-	-	-	-	60	53	-	-	-0,5
PowMed (Publieke Omroep Weidenkend Nederland)											
En Dergelijke	2008	-	-	-	-	-	52	52	-	-	+1,0
Human (humanistische omroep)	1989 ^d	-	-	-	-	-	-	68	-	-	-
Llink ^e	2000	-	-	-	-	-	153	-	-	-	-
vo0 (Veronica Omroep Organisatie) ^f	1973	285	1066	-	-	-	-	-	-	-	-
totaal (excl. Llink, vo0)		3.890	5.043	3.903	3.694	3.205	3.660	3.745	+0,1	-0,6	+0,9
gemiddelde groei of krimp per organisatie		648	841	781	616	458	366	312	-2,2	-5,0	-3,0
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar		10.152	11.978	12.149	12.373	12.599	12.958	13.316	+0,8	+0,5	+0,5

a Vanwege de beperkte beschikbaarheid van cijfers in 2003 en 2012 worden de cijfers voor 2004 en 2014 gepresenteerd.

b Cijfers gecontroleerd door Commissariaat van de Media.

c In 2014 zijn AVRO en TROS gefuseerd in AVROTROS. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid worden de ledentallen van beide omroepen voor eerdere meetmomenten bij elkaar opgeteld.

d Sinds 2010 zendgemachtigd. Hierom worden de ledentallen van Human pas na 2010 getoond en worden er geen gemiddelde jaarlijkse groeipercentages getoond.
e Ledenaantallen voor 2000 en 2004 onbekend. Daarom kan het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage tussen 2000 en 2009 niet worden getoond. Llink is in 2010 opgeheven. Daarom wordt deze omroep niet meegenomen bij de beschrijving van het totale ledental van omroepen.

f De vo0 is in 1995 opgeheven. Daarom wordt deze omroep niet meegenomen bij de beschrijving van het totale ledental van omroepen.

Bron: Omroepledentellingen Commissariaat van de Media, jaarverslagen omroepen

Tabel A.15
Ontwikkelingen in het aantal leden van politieke partijen, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	sinds	1980	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
CDA	1980	143	100	89	80	77	70	68	61	-2,6	-1,8	-3,4
PvdA	1946	113	69	62	58	62	63	57	54	-2,3	-0,3	-1,3
VVD	1948	86	55	52	49	44	41	38	38	-2,5	-2,9	+0,6
SP ^a	1972	-	16	20	26	36	45	50	44	-	+7,6	-4,3
totaal (excl. SP)		342	224	203	187	183	174	162	154	-2,5	-1,6	-1,7
gemiddelde groei of krimp per organisatie		114	75	68	62	61	58	54	51	-2,5	-1,6	-1,7
totaal (incl. SP)		342	240	223	213	219	219	213	198	-1,7	+0,0	-2,3
gemiddelde groei of krimp per organisatie		114	80	74	71	73	73	71	66	-1,7	+0,0	-2,3
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar		10.152	11.978	12.149	12.373	12.599	12.752	12.958	13.244	+0,8	+0,5	+0,7

a Het DNPP brengt de ledentallen van partijen in kaart vanaf het moment waarop ze in de Tweede Kamer zijn gezeteld. Voor het CDA, de PvdA en vvd geldt dat ze al vóór 1980 in de Tweede Kamer zetelden. Des SP doet dit pas sinds 1994. Vandaar dat hun ledenaantal pas vanaf dan wordt meegeteld.

Bron: Ledentellingen politieke partijen DNPP (www.dnpp.nl)

Tabel A.16

Ontwikkelingen in het totale aantal leden en/of donateurs van grote maatschappelijke organisaties, 1980-2012 (in aantallen x 1000 en procenten)

	1980	1994	1997
sport en recreatie (excl. buitengewone sportkoepels en НСС)	3.796	4.267	4.378
kerken	9.998	8.721	8.350
consumentenorganisaties	3.095	4.290	5.080
internationale hulp en solidariteit (excl. Oxfam Novib, sos Kinderdorpen, War Child, Liliane Fonds, Amref Flying Doctors, Nederlandse Stichting voor Leprabestrijding, Artsen zonder Grenzen, ChildsLife International)	1.782	2.236	2.237
gezondheidszorg en welzijn (excl. Nierstichting, Stichting M s Research, Longfonds, Diabetesvereniging Nederland, Reumafonds, Aids Fonds, Revalidatiefonds, Epilepsiefonds, Leger des Heils, Fonds Slachtofferhulp, Stichting Vrienden van De Hoop, NSGK, Jantje Beton, KNRM)	1.566	3.339	3.320
natuur en milieu (excl. De12Landschappen, Stichting Proefdiervrij)	569	2.544	2.876
vakbonden (FNV + CNV + MHP)	1.500	1.605	1.709
vrouwenorganisaties	259	220	193
ouderenorganisaties	388	510	517
omroeporganisaties (excl. Llink en voo) ^a	3.890	5.043	3.903
politieke partijen (incl. SP)	342	240	223
totaal	26.900	31.949	32.786
totaal (excl. kerken)	16.902	23.228	24.436
Nederlandse bevolking vanaf 18 jaar	10.152	11.978	12.149

a In verband met de beperkte beschikbaarheid van gegevens is 2004 in plaats van 2003 en 2014 in plaats van 2012 weergegeven.

Bron: Ledenrapportages НОС*НСФ, kerkledentellingen Kaski, tellingen van afzonderlijke kerken en van het Nederlands Bijbelgenootschap, leden- en donateurstellingen СВФ, Vroege Vogels Parade VPRO, vakbondsledentellingen CBS (Statline), omroepledentellingen Commissariaat van de Media, ledentellingen politieke partijen DNPР, jaarverslagen recreatieve organisaties, consumentenorganisaties, goede doelen organisaties, vrouwenorganisaties, ouderenorganisaties, omroepen

BIJLAGE A

2000	2003	2006	2009	2012	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 1980-2012 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2000-2009 (%)	gemiddelde jaarlijkse groei of krimp 2009-2012 (%)
4.399	4.550	4.691	4.931	5.081	+0,9	+1,3	+1,0
8.006	7.594	6.872	6.544	6.264	-1,5	-2,2	-1,4
5.436	5.719	5.911	6.051	6.133	+2,2	+1,2	+0,4
2.061	2.009	1.904	1.999	1.904	+0,2	-0,3	-1,6
3.161	3.080	2.649	2.730	3.021	+2,0	-1,6	+3,1
3.236	3.422	3.262	3.202	3.022	+5,4	-0,1	-1,9
1.789	1.729	1.674	1.668	1.653	+0,3	-0,8	-0,3
194	146	112	91	80	-3,6	-8,1	-3,9
520	521	590	613	595	+1,3	+1,8	-1,0
3.694	3.205	3.387	3.660	3.532	+0,1	-0,6	+1,6
213	219	219	213	198	-1,7	+0,0	-2,3
32.709	32.194	27.883	31.548	31.452	+0,5	-0,4	-0,1
24.703	24.600	21.011	25.004	25.188	+1,3	+0,1	+0,2
12.373	12.599	12.752	12.958	13.244	+0,8	+0,5	+0,7